

Ο Οδυσσέας Ελύτης στην εκπαίδευση

Παρουσίαση με υπόδειγμα το «Τρελοβάπορο»

Μαρίνα Γκαβαρδίνια

18 Ιουνίου 2022

Ο ποιητής Ελύτης έζησε και μίλησε μέσα από τα ποιήματά του. Ο αναγνώστης δάσκαλος αποκρυπτογραφεί την «μεγάλη» του Ποίηση κάπου σε μια ήσυχη γωνιά.

Γιατί θα χρειαστεί να τη διδάξει... Του είναι αυτό αρκετό; Αναρωτιέται αν στην σχολική του τάξη μπορεί να την ζωντανέψει.

Μπορούν οι μαθητές να νιώσουν τι σημαίνει Ποίηση;

Θα το επιχειρήσει μαζί τους με το «Τρελοβάπορο», από τη συλλογή του 1971 «Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας».

(δείτε περίληψη της συλλογής στην τελευταία διαφάνεια)

Μπορείτε να ορίσετε μέσα
στην τάξη τη λέξη «ποίηση»;

- Ρωτήστε τα παιδιά αν ξέρουν ή αν υποθέτουν τα θέματα με τα οποία ασχολείται η ποίηση.
- Ποιες λέξεις που έχουν το θέμα αυτής της λέξης γνωρίζουν τα παιδιά;

Ζητήστε να σας γράψουν όσες λέξεις τους έρχονται στο νου σε συννεφόλεξα δικά τους. Κατόπιν, στον πίνακα φτιάξτε το συννεφόλεξο με τις λέξεις που γνωρίζουν οι περισσότεροι μαθητές.

βιβλιοθήκη δημιουργία
πολυτέλεια ομοιοκαταληξία επέτειος ρυθμός
πραγματοποιώ τροποποίηση τέχνη χόμπυ χάρισμα
τραγούδι θάνατος ύμνος χορός γλώσσα
ποίημα βιβλίο ποιητικός ακροατήριο ερμηνεία
απαγγελία στίχος έρωτας πατρίδα ορθοφωνία
ειρήνη γιορτή έπαινος μοιρολόι διαμαρτυρία
αγάπη ομορφιά λύπη αγωνιστικότητα ανάλυση
παραμύθι δυσκολία σπαζοκεφαλιά
ανάμνηση ελευθερία θυσία δημοτικά τραγούδια
νοσταλγία νανούρισμα διαγωνισμός βραβείο
ρίμα εμβατήριο αρμονία

Λέξεις που
ακούγονται σε 5^η και
6^η Δημοτικού καθώς
και σε τάξεις Α΄
Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου

Η σπουδαιότητα του ρήματος «ποιώ» και του ουσιαστικού «ποίηση» στα ελληνικά

Δώστε / Θυμίστε αυτές τις λέξεις ή όποιες άλλες (εύκολες ή δύσκολες) γνωρίζει η τάξη σας:

πραγματοποιώ-πραγματοποίηση

χρησιμοποιώ-χρησιμοποίηση

τροποποιώ-τροποποίηση

τυποποιώ-τυποποίηση

σχηματοποιώ-σχηματοποίηση

μορφοποιώ-μορφοποίηση

μεγιστοποιώ-μεγιστοποίηση

ελαχιστοποιώ-ελαχιστοποίηση

ανεξαρτητοποιώ-ανεξαρτητοποίηση

εμπορευματοποιώ-εμπορευματοποίηση

μεταποιώ-μεταποίηση

παραποιώ-παραποίηση

ευαισθητοποιώ-ευαισθητοποίηση

εκποιώ-εκποίηση, αδιαβροχοποίηση, κομποστοποίηση, μετοχοποίηση...

Ερώτηση-κλειδί για την σημασία της ποίησης στα ελληνικά: Γιατί σε τόσες λέξεις να είναι ίδιο το 2ο συνθετικό;

Απάντηση: Γιατί σε όλες υπάρχει δημιουργία κάποιου καινούριου πράγματος, μιας καινούριας κατάστασης, μια αλλαγή, μια γέννα, μια διαφορετική ουσία, μια διαφοροποίηση, μια άλλη ύπαρξη, κάποια άλλα συστατικά. Στην Ελληνική γλώσσα το -ποιώ είναι από τα πιο δυνατά της «κομμάτια», είναι βάση/άξονας/κορμός/σώμα/body.

Συμπέρασμα:

Η ποίηση είναι δημιουργία λόγου και ιδέας, κάτι που όμως έχει ταυτόχρονα κορυφαία αξία και ομορφιά.

Παράλληλα, έχετε την ευκαιρία και μπορείτε να αναφέρετε ότι τα ελληνικά είναι μια «λιτή», «σφιχτή» γλώσσα, με «οικονομία» που βασίζεται σε ρίζες εννοιών. Από αυτές η γλώσσα μας διευρύνεται με θέματα στα οποία προστίθενται καταλήξεις. Δημιουργούνται έτσι οικογένειες λέξεων. Έχουμε δύσκολη γραμματική αλλά «ελεγχόμενο» λεξιλόγιο.

**Βάλτε ένα «Τρελοβάπορο» μέσα
στην τάξη σας**

**«Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά
κι αρχίζει τις μανούβρες «βίρα μάινα»
την άγκυρα φουντάρει στις κουκουναριές
φορτώνει φρέσκο αέρα κι απ' τις δυο μεριές**

**Είναι από μαύρη πέτρα κι είναι απ' όνειρο
κι έχει λοστρόμο αθώο ναύτη πονηρό
από τα βάθη φτάνει στους παλιούς καιρούς
βάσανα ξεφορτώνει κι αναστεναγμούς**

**Έλα Χριστέ και Κύριε λέω κι απορώ
τέτοιο τρελό βαπόρι τρελοβάπορο
χρόνους μας ταξιδεύει δε βουλιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τους αλλάξαμε**

**Κατακλυσμούς ποτέ δε λογαριάσαμε
μπήκαμε μες τα όλα και περάσαμε
κι έχουμε στο κατάρτι μας βιγλάτορα
παντοτινό τον Ήλιο τον Ηλιάτορα.»**

Ποίημα από τη συλλογή «Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας», 1971

Μουσική Δημήτρης Λάγιος 1982.

Τραγουδούν Νίκος Δημητράτος και η Χορωδία Λαμίας

<https://www.youtube.com/watch?v=oKpBOIisCkg>

Τραγουδούν οι Χορωδίες Σπύρου Λάμπρου και Δημήτρη Τυπάλδου

<https://youtu.be/L87WZgzE-eI>

Δείτε και μια μικρή ταινία από το 3^ο Δημοτικό
σχολείο Αγίου Νικολάου, 2020-2021

<https://www.youtube.com/watch?v=v63YDVepi48>

Η ποίηση στην τάξη

- Κατευθυνόμενος διάλογος
- Καταιγισμός ιδεών που γράφονται σε συννεφόλεξα ή καράβια κλπ.
- Μετωπική διδασκαλία
- Δημιουργία φύλλων εργασίας

Διδακτικές μέθοδοι Teaching Strategies

- Καλλιτεχνική δημιουργία
- Δημιουργία πολυτροπικών κειμένων
- Ομαδοσυνεργατική μέθοδος επεξεργασίας φύλλων εργασίας

Μαθησιακά αποτελέσματα Learning Outcomes

Οι πρώτες εντυπώσεις από το άκουσμα του τραγουδιού

Κατευθυνόμενος διάλογος με βάση δικές σας ερωτήσεις όπως:

- Είναι λυπημένο ή χαρούμενο το ποίημα;
- Λέει μια ιστορία; Εκφράζει συναισθήματα; (Άρα είναι αφηγηματικό ή λυρικό;)
- Το καταλαβαίνετε με την πρώτη; Σας δυσκολεύουν οι λέξεις του ή τα νοήματά του; (Και το αντίθετο) Αν μεταφράσουμε τις λέξεις το καταλαβαίνετε;
- Σας άρεσε; Γιατί ναι; Γιατί όχι;
- Σας μοιάζει με τραγούδι; Για να είναι τραγούδι τι έχει; Τι διαθέτει; Τι χρειάζεται;
- Μετρήστε τις συλλαβές της κάθε γραμμής.
- Ξέρετε πώς αλλιώς μπορείτε να ονομάσετε την κάθε γραμμή; (Με το όνομα «στίχος». Υπάρχουν δίστιχα, τρίστιχα, τετράστιχα ποιήματα. Κάθε ομάδα λέγεται «στροφή». Σας θυμίζει κάτι αυτό; Σας θυμίζει τα κουπλέ και τα ρεφρέν;)
- Διαβάστε φωναχτά την τελευταία λέξη κάθε στίχου. Τι παρατηρείτε; Αυτό που ακούτε είναι η «ομοιοκαταληξία», η «ρίμα».
- Θα σας άρεσε να το τραγουδήσετε; Με τι όργανα για συνοδεία;
- Αν παίζατε μουσική, θα παίζατε πιάνο; Βιολί; Ντραμς; Φλογέρα; Άρπα; Τι νότες θα παίζατε; Ψηλές, δυνατές, γρήγορες; Χαμηλές; Μελαγχολικές;

Πατήστε τους παρακάτω συνδέσμους και ακούστε το από τον συνθέτη Δημήτρη Λάγιο και άλλους:

<https://youtu.be/oKpBOLisCkg>

<https://youtu.be/ktfCRPpU3bE>

<https://youtu.be/0t8XZhWa-Dk>

<https://youtu.be/DTsStwnj3ts>

<https://youtu.be/IlBX0E7zt6s>

<https://youtu.be/63Z37Q5pDwE>

<https://youtu.be/zVdJfS1cTgQ>

<https://youtu.be/D52CfT1nmD8>

Καταιγισμός ιδεών no 1

4^η παράγραφος

Με 4 ξεχωριστά συνεφόλεξα και με συνεργασία σε ομάδες, τα παιδιά **μιλούν** με απλά λόγια για την κάθε στροφή και τη **γράφουν απλές προτάσεις ώστε να γίνει μια παράγραφος**. Ο στόχος είναι να εντάξουν με τη βοήθειά σας στην παράγραφό τους όσες παραπάνω λέξεις μπορούν από το ίδιο το ποίημα.

1^η παράγραφος

2^η παράγραφος

Μπορείτε να ζητήσετε να βάλουν τις λέξεις μέσα σε καράβια ή βάρκες ή σπιτάκια. Συνδυάστε τη γλώσσα με τη ζωγραφική.

3^η παράγραφος

Καταιγισμός ιδεών no 2

Φτιάχνουν όλοι ένα συννεφόλεξο με:

- Εικόνες που τους γεννήθηκαν ή που τους άρεσαν
- Εμπειρίες που έζησαν (π.χ. βαπόρια, κουκουναριές, βουνά, άγκυρες, κατάρτια)

Κατόπιν στον πίνακα ένα συννεφόλεξο κοινό για όλη την τάξη που είναι η πρώτη της εντύπωση για το ποίημα.

Δουλεύουμε με κλιμάκωση και κορύφωση. Το 3^ο συννεφόλεξο, όλης της τάξης, είναι το σπουδαιότερο

«Το τρελοβάπορο», πηγή λεξιλογίου

1

Λέξεις για τη φύση και το κλίμα, τα φυσικά φαινόμενα: βουνά, κουκουναριές, φρέσκος αέρας και φυσικά θάλασσα και ήλιος. Από αυτές μπορείτε να διδάξετε οικογένειες λέξεων απλών και σύνθετων για τη φύση στα ελληνικά ζητώντας να σας τις γράψουν, να τις ζωγραφίσουν, να φτιάξουν κολλάζ με αυτές κλπ.

Βουνό—βουνοπλαγιά—βουνοκορφή—κορφοβούνι αλλά και παγόβουνο...

Κουκουναριά—κουκουναριά—πέυκο—πευκοδάσος—πευκώνας...

Αέρας—αεροπλάνο—αεροσκάφος—αεροπόρος—αεροδρόμιο—αεράκι—αερίζω—

ευάερος—άνεμος—ανεμίζω—απάνεμος—ανεμοθύελλα—ανεμοδαρμένος—ανεμογεννήτρια...

Θάλασσα—θαλασσινός—θαλάσσιος—υποθαλάσσιος—θαλασσοδαρμένος—θαλασσοπνίγομαι—

θαλασσόξυλο—θαλασσόλυκος—θαλασσοταραχή—ωκεανός—ωκεάνιος—υπερωκεάνιο—ωκεανογραφικός...

Ήλιος—ηλιόλουστος—ευήλιος—ανήλιος—αντηλιακός...

Πέτρα—πετραδάκι—πέτρινος—πετράδι—πετρώνω—**καρδιά πέτρα—στήθος πέτρα**—βράχος—βραχώδης—κατσάβραχα...

Κατακλυσμός—πλημμύρα—βροχή—καταιγίδα...

Λέξεις για τη ναυτιλία: βαπόρι—πλοίο—καράβι—σκάφος—βάρκα—ναύτης—ναυτικός—ναύλος—ναυτιλιακός—καπετάνιος—
καμαρότος—λοστρόμος—κατάρτι—άγκυρα—μανούβρες...

(βαπόρι < άμεσο δάνειο) ιταλική nave a varoce, varoce[1] < λατινική varor (καπνός) < ινδοευρωπαϊκή ρίζα *kwer (βρασμός, καπνός, κάπνισμα), ατμοκίνητο πλοίο, ατμόπλοιο, μηχανοκίνητο πλοίο (όχι ιστιοφόρο)

ΑΛΛΑ παπόρι: «τον έκανα παπόρι»: τον έκανα να θυμώσει, να φουντώσει, να φύγει τρελός από τα νεύρα του...»))

Λέξεις για το ταξίδι: ταξιδεύω—ταξιδιωτικός—ταξιδευτής—περιήγηση—περιηγητής
εκδρομή—εκδρομέας—εκδρομικός—τουρίστας—τουριστικός...

Λέξεις για τις διαστάσεις: βάθος—πλάτος/φάρδος—ύψος—μήκος...

Λέξεις για τον χρόνο: χρόνος—μήνας—μέρα—ώρα—λεπτό—δευτερόλεπτο—στιγμή...

Διαφοροποιημένη διδασκαλία
λεξιλογίου no 1

2 Λεπτές διαφορές λέξεων:

- βαπόρι στολισμένο: στολίδι/α—στολίζω—στολισμένος
στολίζω/ξεστολίζω το χριστουγεννιάτικο δέντρο
αστόλιστος—ξεστόλιστος
παραστολισμένος
καταστολισμένος—καταστόλιστος
«Για πού ντύθηκες και στολίστηκες έτσι; Για πού το 'βαλες;»

«Μαλάμω με τη φούρια σου...

Απαράτησε τα γίδια, τα σιγκούνια, τα στολίδια...»

(Τραγούδι της Άλκηστης Πρωτοψάλτη σε στίχους της αξέχαστης
Ευτυχίας Παπαγιαννοπούλου και μουσική του Σταμάτη Κραουνάκη,
1985) <https://youtu.be/EUQFKgYtzDA>

ΑΛΛΑ:

- κόσμημα
κοσμών—διακοσμών—διακοσμημένος—διακόσμηση—διακοσμητής—διακοσμητικός
κόσμος: η φύση, ο πλανήτης, το περιβάλλον, αυτά που είναι γύρω μας και μας χαρίζουν
όμορφες στιγμές, η ομορφιά που αντιλαμβανόμαστε με τις 5 αισθήσεις μας.
και...
κόσμος: πληθυσμός, ανθρωπότητα, μάζα ανθρώπων
«τι να σου κάνει ο κοσμάκης...»
«κόσμος και λαός», «κόσμος και ντουνιάς», «κόσμος και κοσμάκης», «πολύς κόσμος»
«τι θα πει ο κόσμος!»

Λεξιλόγιο, σημασίες και ... τραγούδια

3

Η πιο μεγάλη οικογένεια λέξεων και εννοιών εδώ είναι η σχετική με τη ρίζα «τρελός». Δίνουμε στη τάξη ό,τι νομίζουμε, με γνώμονα τη διαφοροποιημένη μάθηση:

τρελοβάπορο, τρελοκόριτσο, τρελοκομείο, τρελόπαιδο, τρελοπαντιέρα, τρελοπαρέα

θεότρελος, μισότρελος

τρελαμένος, ξετρελαμένος, τρελούτσικος, η τρελέγκω, ο τρελάρας, η τρελιάρα, το τρελιάρικο

«έγινε της τρελής», «κάνω σαν τρελός», τρελός για δέσιμο», «τρελός από έρωτα», «τρελά ερωτευμένος»

«ο τρελός είδε τον μεθυσμένο και τον φοβήθηκε»

Αλλά και παλαβός, μουρλός, ζουρλός, λωλός, παθιασμένος, παράφορος

«Τρελοκόριτσο», The Charms 1955

<https://youtu.be/RyaIAHYSExQ> και <https://youtu.be/DLpqGGQUv6s>

«Και τώρα τρελοκόριτσο γελάς», Γρηγόρης Μπιθικώτσης και Γιάννης Παπαδόπουλος 1961

<https://youtu.be/6XJgE81BRhY> (Στην υγεία μας)

<https://www.youtube.com/watch?v=u2tICbbOSv4>

«Με κυνηγούν κάθε βραδιά», Λευτέρης Παπαδόπουλος, Γιάννης Σπανός, Σταμάτης Κόκοτας, 1970

<https://youtu.be/aFIv6TF9VU>

https://youtu.be/59a_ecgXZaU

Και γιατί όχι; «Στο τρελοκομείο», Πάνος Κιάμος 2015

<https://youtu.be/z9id2vtKyu4>

Η συλλογή μέσα στην οποία εντάχθηκε το ποίημα είναι «Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας»

Και ο Ηλιάτορας και ο πετροπαιχνιδιάτορας είναι ποιητικές λέξεις του Ελύτη. Οι ποιητές είναι γλωσσοπλάστες κατ' ανάγκη και μετά κατά παράδοση.

Αυτές οι λέξεις ακολουθούν τον γραμματικό κανόνα των λέξεων της αρχαίας σε -ωρ που τώρα έχει γίνει -τορας και δηλώνουν το πρόσωπο που ενεργεί.

Μπορούμε να τις αναζητήσουμε αν η τάξη μας έχει τη δυνατότητα να τις αφομοιώσει:

ο αυτοκράτορας, η αυτοκράτειρα

ο κοσμοκράτορας, η κοσμοκράτειρα δύναμη (π.χ. Αγγλία από 1500-1945), ο μονοκράτορας

ο Παντοκράτορας (που βρίσκεται στους τρούλους των ορθόδοξων εκκλησιών)

ο θαλασσοκράτορας, η θαλασσοκράτειρα Αγγλία, Βενετία κλπ.

ο βιγλάτορας, ο προπάτορας, ο γεννήτορας

ο εστιάτορας

ο μαγαζάτορας

ο, η συμβουλάτορας

ο, η κλειδοκράτορας

ο ρήτορας, ο, η πράκτορας, ο, η εισπράκτορας, ο, η κοσμήτορας, ο, η εκλέκτορας (elector/electoral), ο, η διδάκτορας (διδάσκω) αλλά και ο, η δόκτορας (doctor: δάσκαλος) ο, η δικτάτορας (dicto: διατάζω, λατινικά) ο, η λέκτορας (lector)

ο Έκτορας

«λέω κι απορώ»

Λέγω.....

Λόγος

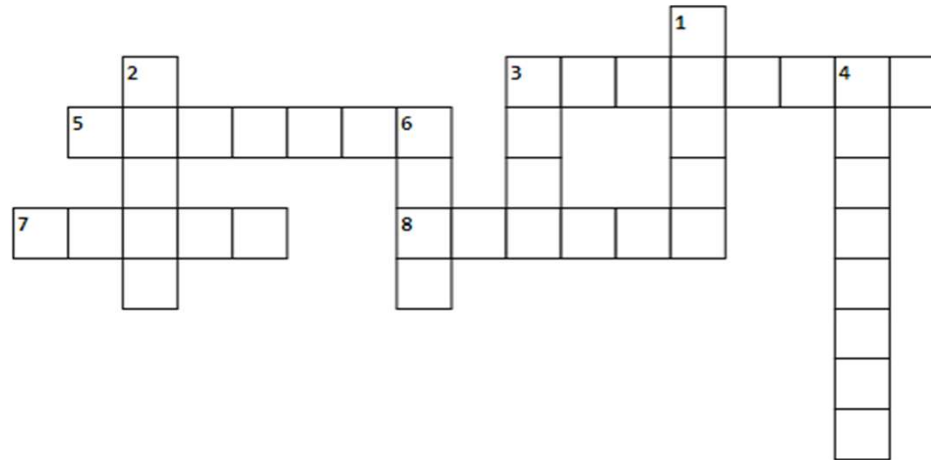
- λόγιο**: ημερολόγιο, δρομολόγιο, συνταγολόγιο, αναλόγιο, ανθολόγιο,
- λογος**: πρόλογος, επίλογος, ανάλογος, κατάλογος, διάλογος, υπόλογος, φιλόλογος,
- λόγος**: παθολόγος, γυναικολόγος, νευρολόγος, ..., ηλεκτρολόγος, μηχανολόγος, δισκολόγος, διατροφολόγος, επιδημιολόγος, μετεωρολόγος....
- λογία**: παθολογία, καρδιολογία, μουσικολογία, θεατρολογία...

ΔΩΣΤΕ ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΑΝ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ ΩΣ ΔΑΝΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, όπως dialogue, analogy, lexicon, logic... Μιλήστε για τα «ταξίδια» που κάνουν οι λέξεις μέσα στους πολιτισμούς. Δημιουργήστε ένα κίνητρο ενασχόλησης με τα ελληνικά.

6

Δημιουργία Σταυρόλεξου ή Κρυπτόλεξου

Ταξίδια
Λόγος
Τελειώννω
Αθωότητα
Χρόνος
Βάθος
Αρχή
Απορώ
Αθώο

Across

3. Αν την έχεις δεν μπαίνεις φυλακή
5. Τα κάνεις με το μυαλό σου όταν είσαι αφηρημένος
7. Αναρωτιέμαι, δεν καταλαβαίνω γιατί γίνεται κάτι
8. Όσα φέρνει η ώρα δεν τα φέρνει αυτός ολόκληρος

Down

1. Ο πρωθυπουργός τον έγραψε και τον είπε στη βουλή
2. Αυτή την ιδιότητα έχει ο βυθός της θάλασσας
3. Λατρεύω τα σκυλάκια που κοιτούν με τέτοιο βλέμμα
4. Σταματάω, ολοκληρώνω, φτάνω κάτι στο τέλος του
6. Εύχομαι να είναι καλή στην καριέρα σου

Παροιμίες - εκφράσεις

7

«Όσα φέρνει η ώρα δεν τα φέρνει ο χρόνος όλος»

«Ο λόγος σου με χόρτασε και το ψωμί σου φάτο»

«Μεγάλα καράβια/βαπόρια, μεγάλες φουρτούνες»

«Ο καπετάνιος στη φουρτούνα φαίνεται»

«Πήραν τα μυαλά σου αέρα»

«Βουνό με βουνό δε σμίγει»

«Έριξες μαύρη πέτρα πίσω σου»

«Μην τα βάφεις μαύρα»

«Μη φέρνεις τον κατακλυσμό», μια κουβέντα είπαμε...

«Πάντα λογαριάζεις χωρίς τον ξενοδόχο»

«Είναι πάντα μέσα σ' όλα» γι' αυτό τον συμπαθώ / γι' αυτό τον πάω...

Διαφοροποιημένη διδασκαλία
λεξιλογίου no 2

8

Είναι δυνατόν μέσω ενός ποιήματος να δουλέψετε τα **συνώνυμα** της γλώσσας. Αυτό είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον γιατί **στα ποιήματα θα βρείτε πιο λαϊκές εκφράσεις ή πιο μεταφορικές** που όμως είναι εξίσου συχνές στον προφορικό λόγο ή στα τραγούδια μας.

Παράδειγμα:

«Κατακλυσμούς ποτέ δε λογαριάσαμε»: Θα μπορούσε να γράφει «δεν τους μετρήσαμε» ή «δεν υπολογίσαμε» ή «δεν φοβηθήκαμε». Δημιουργείτε ασκήσεις του παρακάτω τύπου:

Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με το κατάλληλο ρήμα από τα παρακάτω αφού το βάλετε στον σωστό τύπο:

μετρώ, λογαριάζω, υπολογίζω, φοβάμαι

- α) Ποτέ δεν..... τη γνώμη της κι αυτό τους έφερε στο χωρισμό (λογάριασε)
- β) Έπεσε με τα μούτρα στη δουλειά και δεν..... την οικονομική κρίση (φοβήθηκε)
- γ) Ανέβαλε την αγορά του αυτοκινήτου όταν τους φόρους που έπρεπε να πληρώσει (υπολόγισε)
- δ) Όταν τον συναντούσα,πολύ καλά τα λόγια μου γιατί παρεξηγούνταν εύκολα (μετρούσα) αλλά και
- ε) «Λογαριάζεις χωρίς τον ξενοδόχο»

Ή, σε πιο εύκολη εκδοχή, με έτοιμο τον σωστό τύπο του ρήματος:

Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με το κατάλληλο ρήμα από τα παρακάτω:
μετρούσα, λογάριασε, υπολόγισε, φοβήθηκε, λογαριάζεις

Εικόνες

9

Οπτικές
(αίσθηση της
Όρασης)

Ακουστικές
(αίσθηση της
Ακοής)

Οσφρητικές
(αίσθηση της
Όσφρησης)

Γευστικές
(αίσθηση της
Γεύσης)

Απτικές
(αίσθηση της
Αφής)

Η εύρεση των εικόνων ανήκει στο πλαίσιο της **διαφοροποιημένης μάθησης**. Οι 3 πρώτες κατηγορίες είναι πιο εύκολα αντιληπτές. Η αντίληψη των παιδιών βελτιώνεται με την εξάσκηση ενώ ενθαρρύνουμε το διάλογο μεταξύ τους, την **ομαδοσυνεργατική μέθοδο**.

**Ανάλυση
του
ποιήματος
σε βάθος**

Μεταφορές και σύμβολα no 1

10

«Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά
κι αρχίζει τις μανούβρες «βίρα μάινα»
την άγκυρα φουντάρει στις κουκουναριές
φορτώνει φρέσκο αέρα κι απ' τις δυο μεριές

Είναι από μαύρη πέτρα κι είναι απ' όνειρο
κι έχει λοστρόμο αθώο ναύτη πονηρό
από τα βάθη φτάνει στους παλιούς καιρούς
βάσανα ξεφορτώνει κι αναστεναγμούς

«βαπόρι **στολισμένο**»: η Ελληνικότητα, ο πολιτισμός μας (κατορθώματα, ιστορία, δόξα, αρετές, ιδιότητες)
«βγαίνει στα βουνά»: ο ορεινός, ο δύσκολος μας τόπος στον οποίο πλέει το καράβι είναι το πείσμα να μην υποχωρούμε στις δυσκολίες

«μανούβρες **«βίρα-μάινα»**»: το ότι ελίσσόμαστε, βρίσκουμε λύσεις, κάνουμε τα δύσκολα εύκολα, δεν παραιτούμαστε
{βίρα (=σήκωσε την άγκυρα ή τα πανιά) /μάινα (=ρίξε στη θάλασσα την άγκυρα, κατέβασε ή μάζεψε τα πανιά)}

«**άγκυρα**»: η σταθερότητα, η επιλογή κάθε φορά του τι θα κάνουμε, ποιον δρόμο θα διαλέξουμε ως κράτος, τι διαλέγουμε ως ηγεσία, τι αποφασίζουμε, οι επιλογές που μας προσφέρονται από την ίδια τη ζωή,
«**φουντάρει στις κουκουναριές**»: το παράλογο σε όλα αυτά που κάνουμε τελικά από την αρχαιότητα και το Βυζάντιο ως τώρα, με αποτέλεσμα η ιστορία μας να είναι δύσκολη, τραχιά, γεμάτη θαύματα

«**φρέσκος αέρας**»: η ανανέωση, οι ιδέες που μας συναρπάζουν, ο πνευματικός θησαυρός που μας μαγεύει
«**δυο μεριές**»: η Ανατολή και η Δύση ως επιρροές, η ανατολική και η δυτική μας υπόσταση, το ότι δεν είμαστε ξεκομμένοι, απόλυτοι, φανατικοί, απομονωμένοι αλλά ανοιχτοί στο πνεύμα

«**από μαύρη πέτρα**»: α) το χρώμα της πέτρας σε όλη τη Μάνη, οι γυμνές κορυφές των ψηλών βουνών μας, τα βράχια στις ακρογιαλιές, η ηφαιστειακή γη των νησιών (Μήλος, Σαντορίνη, Νίσυρος, Χίος, Λήμνος, Κως)
β) τα καμένα σπίτια απ' τους πολέμους
γ) η μαύρη ή μαυρισμένη ψυχή των ανθρώπων από τις συμφορές
«**απ' όνειρο**»: έχουμε λαό που μιλά και γελά δυνατά, αισιοδοξεί, ενθουσιάζεται, ελπίζει, τραγουδά, γλεντάει, σχεδιάζει, προχωράει μπροστά

«**λοστρόμος αθώος**»: οι ηγέτες μας συχνά δεν αντιλαμβάνονται τους κινδύνους της εποχής τους, είναι αφελείς ή μικρότεροι των περιστάσεων, δεν βλέπουν μακριά, δεν είναι για τα δύσκολα
«**ναύτης πονηρός**»: οι απλοί άνθρωποι για να επιβιώσουν γίνονται πονηροί, ψεύτες, κρύβονται, ξεγελούν ο ένας τον άλλον

«**από τα βάθη φτάνει στους παλιούς καιρούς**»: η ιστορία μας έχει μεγάλο παρελθόν, δεν είναι πρόσφατη, έχουμε πολύ πίσω τις ρίζες μας

Μεταφορές και σύμβολα no 2

Έλα Χριστέ και Κύριε λέω κι απορώ
τέτοιο τρελό βαπόρι τρελοβάπορο
χρόνους μας ταξιδεύει δε βουλιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τους αλλάξαμε

Κατακλισμούς ποτέ δε λογαριάσαμε
μπήκαμε μες τα όλα και περάσαμε
κι έχουμε στο κατάρτι μας βιγλάτορα
παντοτινό τον Ήλιο τον Ηλιάτορα.»

«καπεταναίους»: όλοι όσοι μας κατέκτησαν, Ρωμαίοι, Τούρκοι, η ανάμειξη των Ευρωπαίων στα εσωτερικά μας

«κατακλισμούς»: οι απότομες και μεγάλες συμφορές, τα δράματα (πόλεμοι, φτώχειες, κατακτήσεις)

«κατάρτι»: η εξουσία, η ηγεσία, οι αρχηγοί και τα αξιώματά τους

«βιγλάτορας»: το δυνατό βλέμμα, η οξύνοια, το μυαλό, το πνεύμα, η αντίληψη, η διορατικότητα, το «φως» των ηγετών.

Το μεγαλύτερο σύμβολο είναι ο «Ήλιος», η αρχή της ζωής, η μεγαλύτερη εγγύηση της ζωής στον κόσμο. Για τους λαούς ο «Ήλιος» είναι η δικαιοσύνη, η αρμονία, οι ελευθερίες, τα ιδανικά, οτιδήποτε εξασφαλίζει την ευημερία των ανθρώπων. Είμαστε ένας λαός που αγωνίζεται ανέκαθεν για όλα αυτά.

Οι εικόνες, οι αντιθέσεις και οι μεταφορές που υπάρχουν στο κείμενο προσεγγίζονται με διάλογο και ομαδοσυνεργατική μέθοδο. Τα παιδιά που έχουν εικονοποιητική ικανότητα και ικανότητα ερμηνείας συμβόλων θα «μυήσουν» τα υπόλοιπα.

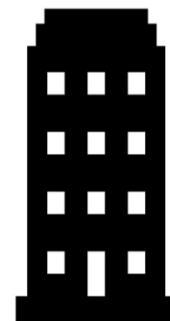
Μαθησιακά αποτελέσματα Τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά Learning Outcomes

Όταν διδάσκουμε γλωσσικές ενότητες η γνώση που παρέχεται είναι πολύ συγκεκριμένη: γραμματική, συντακτικό, λεξιλόγιο, κατανόηση κειμένου, παραγωγή λόγου με βάση τα προηγούμενα.

Η ανταπόκριση των παιδιών είναι στον τύπο των ασκήσεων, είναι επιφανειακή. Και οπωσδήποτε είναι μετρήσιμη, βαθμολογείται, αξιολογείται.

Δεν είναι σίγουρο όμως ότι προάγει την επικοινωνία και τη σύνδεση, ότι δημιουργεί τη «βαθιά μνήμη». Η μνήμη «σκάβεται» μόνο με εμπειρίες.

Η ελληνική γλώσσα και η κάθε γλώσσα για να εντυπωθεί, για να γίνει εργαλείο, πρέπει να συνδεθεί με ελληνικά χαρακτηριστικά.

Προχωράμε κλιμακωτά και «χτίζουμε» ανάλογα με την ανταπόκριση. Διδάσκουμε τη γλώσσα και τη μορφή των κειμένων αλλά επιπλέον ανοίγουμε «παράθυρα» στον πολιτισμό.

Η γνώση γίνεται πιο ουσιαστική καθώς η γλώσσα είναι «περιτύλιγμα», είναι «πόρτα» που οφείλουμε να ανοίξουμε.

α) γράφουμε παραγράφους με άσχετο περιεχόμενο από αυτό του «Τρελοβάπορου» δημιουργώντας κενά που τα συμπληρώνουν τα παιδιά με λέξεις του ποιήματος. Γράφουμε δηλαδή ένα κείμενο χωρίς μεταφορές και τα παιδιά σκέφτονται τις λέξεις κυριολεκτικά, στην πρώτη τους σημασία.

Είναι πολύ ωραία στην Αλόνησο το καλοκαίρι. Έχω ένα σπίτι χτισμένο από παλιά μαύρη πέτρα απέναντι από το λιμάνι, πάνω στο βουνό που είναι γεμάτο κουκουναριές, τόσες πολλές που κρύβουν τον καυτό ήλιο. Το πρωί με ξυπνάει το βαπόρι. Σηκώνει την άγκυρά του που μουγκρίζει, φορτώνει-ξεφορτώνει αυτοκίνητα και φορτηγά και φεύγει για Σκιάθο, Σκόπελο και Βόλο. Πολλά τα караβάκια που έρχονται στο λιμάνι τον Αύγουστο. Ο αέρας τα πηγαίνει πέρα δώθε και τα κατάρτια τους κουνιούνται όλη μέρα. Και οι καπεταναίοι τους κατάμαυροι, ηλιοκαμένοι, με ψάθινα καπέλα.

β) αποδίδουμε το ποίημα με πεζό λόγο δημιουργώντας κενά που τα συμπληρώνουν τα παιδιά με άλλες λέξεις και φράσεις που έχουν όμως το ίδιο νόημα, δηλαδή της πατρίδας που ταλαιπωρείται αλλά αντιμετωπίζει με αισιοδοξία τη ζωή. Τα παιδιά ασκούνται στις σημασίες και στα ταυτόσημα, τα συνώνυμα.

Η χώρα μας (πατρίδα, κράτος, έθνος, φυλή) από παλιά έπρεπε να λύσει (αντιμετωπίσει) πολλά προβλήματα (δυσκολίες). Της συνέβαιναν πολλά άσχημα (δυσάρεστα, στενάχωρα) πράγματα (συμφορές, δυστυχίες, καταστροφές). Είναι μικρή χώρα (κράτος) βέβαια αλλά είναι ανάμεσα στην Ευρώπη και την Ασία (Ανατολή και Δύση) και αυτό την κάνει ξεχωριστή (μοναδική, ιδιαίτερη, αξιοθαύμαστη, θαυμαστή...). Οι άνθρωποί της (λαός) έχουν τα βάσανά (προβλήματα, δυσκολίες, μπελάδες...) τους αλλά πάντα ελπίζουν (ονειρεύονται) και προσπαθούν (επιμένουν, δουλεύουν...). Είναι πολύ σημαντικό (σπουδαίο...) το ότι καταφέραμε (πετύχαμε, κάναμε, κατορθώσαμε) πολλά. Δεν μας φόβισαν (τρόμαξαν, απογοήτευσαν) οι δυσκολίες και πάντα κοιτάμε το καλό του τόπου μας (λαού, πατρίδας).

Παιχνίδι ρόλων για προφορικό ή γραπτό λόγο

2

Πιο σύνθετο, πιο δημιουργικό είναι ένα παιχνίδι με 4 ρόλους, με 4 σενάρια, για προφορικό ή γραπτό λόγο και γι' αυτό ας δοθεί στα παιδιά κάποια προθεσμία.

Πριν ξεκινήσετε να παροτρύνετε τα παιδιά να σκεφτούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Αυστραλίας:

Μακρινός τόπος που ο νεότερος άνθρωπος τον προσέγγισε με τα μικρά, ξύλινα καράβια του και με μεγάλο ρίσκο.

Όλη η ιστορία της Αυστραλίας είναι βασισμένη στην τόλμη, την επιμονή, το πείσμα.

Οι θάλασσες της Αυστραλίας είναι θάλασσες για ικανούς κολυμβητές και ναύτες.

Δεν υπάρχουν τώρα «τρελά» βαπόρια αλλά παράτολμοι surfers και sailors.

- 1) Για την 1^η στροφή: Μια ομάδα παιδιών εξερευνούν τα βράχια ψηλά, πάνω από μια παραλία της Ελλάδας. Κοιτούν μακριά τον ορίζοντα όταν εμφανίζεται στο βάθος ένα βαπόρι που σχίζει τα νερά και τους εντυπωσιάζει. Τρέχουν να φωνάξουν κι άλλα παιδιά ή τους γονείς τους που είναι ξαπλωμένοι στην παραλία για να το δουν. Το περιγράφουν με θαυμασμό και απορία. Κάνουν ερωτήσεις για το μέγεθος, το σχήμα, την ταχύτητα, τις ικανότητες για εμπόριο ή για πόλεμο.
- 2) Για τη 2^η στροφή: Μια ομάδα γονιών ή ντόπιων δίνει απαντήσεις στα παιδιά. Το βαπόρι είναι παλιό αλλά δυνατό. Κουιέται αλλά αντέχει. Είναι φτιαγμένο από καλά υλικά, δοκιμασμένα. Κύματα, ανέμους, φουρτούνες, καταιγίδες, πολέμους, πειρατές όλα τα αντέχει.
- 3) Για την 3^η στροφή: Μια άλλη ομάδα παιδιών απορεί πώς είναι δυνατόν να μπορούν άνθρωποι να κυβερνούν τέτοιο βαπόρι. Είναι κι αυτοί ξεχωριστοί μάλλον. «Τρελοί» σαν το βαπόρι τους. Τι θα μπορούν να κάνουν; Τι ικανότητες άραγε θα έχουν;
- 4) Για την 4^η στροφή: Η τελευταία ομάδα παιδιών ή γονιών, εκεί στην παραλία, δίνει το μυστικό: ΔΕΝ φοβούνται οι ναύτες αυτού του βαποριού, ΔΕΝ αφήνουν τον φόβο να τους κυριέψει. Προσέχουν μόνο προς τα πού πάνε, κοιτώντας τον ΉΛΙΟ που τους βοηθά να φτάσουν στον προορισμό τους, να πετύχουν το στόχο τους.

Πολυτροπικά κείμενα (έκφραση χωρίς λόγο)

3

- Βοηθήστε τα παιδιά γνωρίσουν τους πιο σημαντικούς **«καραβότοπους»** της Ελλάδας: Σπέτσες και Ύδρα στο Σαρωνικό κόλπο, Γαλαξείδι στον Κορινθιακό κόλπο, Σύρος και Μύκονος στις Κυκλάδες, Χίος και Ψαρά στο Ανατολικό Αιγαίο, Φούρνοι στο Ικάριο Πέλαγος, Κάλυμνος στα Δωδεκάνησα κλπ. Μαθαίνοντας αυτή την «μαγιά» ναυτικής ιστορίας, παροτρύνετέ τα να δημιουργήσουν.
- Μιλήστε και δώστε εργασίες για τα ναυπηγεία ξύλινων караβιών, τα **«καρνάγια»** (λέξη ιταλικής προέλευσης) ή **«ταρσανάδες ή αρσανάδες»** (από την αραβική στη βενετσιάνικη και τουρκική γλώσσα) ή για τα ενετικά-βενετσιάνικα **«αρσενάλια» (arsenalli)** στα Χανιά της Κρήτης που είναι από τα πιο εντυπωσιακά μνημεία της πόλης.
- Πλούσιο υλικό θα βρείτε και για τους **φάρους** της Ελλάδας.

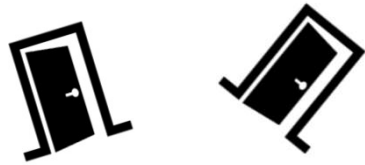

<https://accidentallywesanderson.com/places/tourlitis-lighthouse/>

- Ζητήστε από τα παιδιά με βάση το παραπάνω υλικό να φτιάξουν **το δικό τους Power point ή το δικό τους Movie maker** με λόγο, εικόνα, μουσική, ήχους. Έχουν τη δυνατότητα να νιώσουν την πατρίδα και να τη «δώσουν» σε τρίτους διεγείροντας την όραση και την ακοή άμεσα αλλά την όσφρηση, τη γεύση, την αφή έμμεσα.
- Ζωγραφίστε και κάνετε έκθεση με τα έργα που εμπνευστήκατε από το «Τρελοβάπορο» ή από διάφορα άλλα ποιήματα που έχετε διαβάσει ή από τα παράλληλα κείμενα που θα διαβαστούν στην τάξη (τελευταία slides). Επίσης δείτε παρακάτω **για τα έργα του Γιώργου Σταθόπουλου και του Αλέκου Ξασιανού.**

4

- Η λογοτεχνία ανοίγει πόρτες σε άλλες τέχνες και το αντίστροφο. Εκμεταλλευτείτε το.

Ιδιαίτερη ιστορία στις Κυκλάδες έχει το νησί της Άνδρου ή αλλιώς της «Μικράς Αγγλίας» με πολλούς οικισμούς πλούσιων καπεταναίων και πλοιοκτητών/εφοπλιστών (Εμπειρικού, Γουλανδρή, Πολέμη κλπ.) Ιστορία ριψοκίνδυνη και αξιοθαύμαστη.

Με τα παιδιά πάνω από 12-13 ετών μπορείτε να δουλέψετε πάνω στην ταινία του 2013, «Μικρά Αγγλία».

Ταινία του Παντελή Βούλγαρη, βασισμένη στο ομώνυμο βιβλίο της γυναίκας του, Ιωάννας Καρυστιάνη).

Το «Τρελοβάπορο» και η ανάγνωσή του μέσω μιας ταινίας

Μνημείο αφανούς ναύτη
<https://andros-guide.gr/wp-content/uploads/afanis.jpg>

5

Γλώσσα/Λογοτεχνία και χειροτεχνία /ανακύκλωση/επανάχρηση no 1

- Ενδιαφέρουσα είναι η καλλιτεχνική δραστηριότητα πολλών Ελλήνων τα τελευταία χρόνια με τα ξύλα που «ξεβράζει» η θάλασσα μετά από φουρτούνες, γνωστά ως **θαλασσόξυλα**. Κορμοί και κλαδιά δέντρων που καταλήγουν στη θάλασσα από τα ποτάμια και τα ρέματα της ηπειρωτικής και της νησιωτικής Ελλάδας, ξασπρίζουν όλο το χειμώνα. Από την άνοιξη και μετά τα βρίσκουν ερασιτέχνες στις αμμουδερές παραλίες και τα κάνουν έργα τέχνης. Αν μάλιστα έχει προηγηθεί βαρύς χειμώνας ή καλοκαίρι με πυρκαγιές, είναι άφθονα.

Η ιδιαιτερότητά τους και η χρήση τους στην εκπαίδευση είναι ότι, ως εικόνες, διεγείρουν τη φαντασία, είναι φυσικά υλικά με «παρελθόν», με «ιστορία» που μπορούμε να την μαντέψουμε και να την κάνουμε κείμενο. Αν δοθούν σε ομάδα ως αντικείμενα εργασίας, τα αποτελέσματα της συν-εργασίας είναι πολύ εντυπωσιακά και στο κομμάτι της έμπνευσης και στο κομμάτι της γλώσσας καθώς θα χρειαστούν διάφορες λέξεις:

<https://i.pinimg.com/236x/97/e1/46/97e1462d794ec3491a0a679bdbfea95b.jpg>

Εργαλεία (ψαλίδι, κοπίδι, λίμα, καρφί, τροχός, πινέλο, βαφή, μπογιά, κόλλα, σχοινί, ύφασμα κλπ.)

και τεχνικές (ζωγραφική, σκάλισμα, ξυλογλυπτική, ανάγλυφο, ολόγλυφο κλπ.)

Υλικά εκτός του ξύλου (πέτρες, sandstone, τούβλα, εφημερίδες, ρούχα, έπιπλα...)

<https://i.pinimg.com/236x/9f/12/40/9f12404f8549497d4f46fb97c3735a81.jpg>

Γλώσσα/Λογοτεχνία και
χειροτεχνία/ανακύκλωση/επανάχρηση
no 2

6

- Μιλήστε για την παλιά τεχνική των **ναυτικών κόμπων**. Ενθαρρύνετέ τα να παρουσιάσουν και δικές τους κατασκευές για να αντιληφθούν τη δυσκολία των ταξιδιών στη θάλασσα τα προηγούμενα χρόνια. Ό, τι κατασκευάζουν το περιγράφουν.

<https://yachting1.imgix.net/getmedia/75d33fc5-db77-40d7-9468-7b07eaa10b8f/.aspx?auto=format>

<https://yachting1.imgix.net/getmedia/0e4220ef-4fca-4a3e-818e-2f7c6880c8cd/.aspx?auto=format>

- Στο National Maritime Museum, εκτίθεται ένα αντίγραφο του **Endeavour** και στο πωλητήριο υπάρχουν βιβλία. Μια οποιαδήποτε εργασία για τις αποστολές του Captain Cook θα βοηθήσει να καταλάβουν ποια ήταν τα πραγματικά «τρελά» βαπόρια, να αντιληφθούν τι σημαίνει να ζεις με την αβεβαιότητα και την ελπίδα.

<https://images.7news.com.au/publication/C-5547471/e327ac66ad1e974c238f712c877bdc8100d9c06d-16x9-x0y28w2747h1545.jpg>

Αν δε, αναφέρετε ότι η **Όπερα του Sydney** έχει στέγες με τη μορφή των πανιών των παλιών караβιών (**sails**), θα έχετε ακόμα μια εναλλακτική για εργασία σχετικά με τη μοίρα των ναυτικών λαών ή των ναυτικών ταξιδιών. (σύνδεση, παραλληλισμοί που ενώνουν κουλτούρες)

https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSEvmB3qvRiEd8FnstakBiyumn00Ch1IiPAyrXpLzXmziCJwk9be8eX_bMdeLpouADNtCc&usqp=CAU

Γλώσσα/Λογοτεχνία και χειροτεχνία no 3

- Δώστε ως εργασία τα ναυάγια Αυστραλίας και Ελλάδας που είναι πλέον τουριστικά αξιοθέατα. Μπορούν να μιλήσουν, να γράψουν και να χειροτεχνήσουν με υλικά καινούρια ή ανακύκλωσης, κλπ

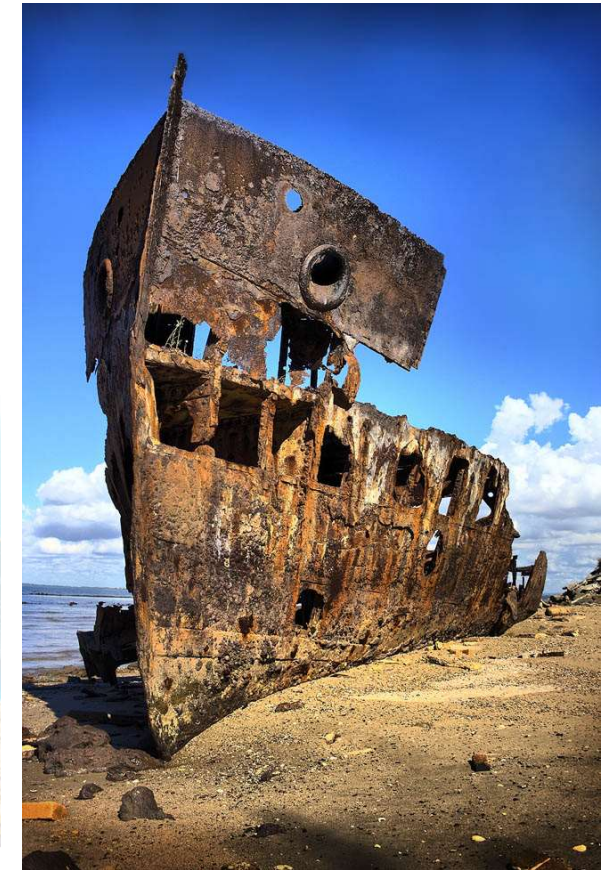
Fraser Island, Queensland

<https://www.neolaia.gr/wp-content/uploads/2012/01/shipwreck-fraser-island-queensland-australia.jpg>

**Ναυάγιο «Παναγιώτης» στη
Ζάκυνθο**

https://www.newsbeast.gr/image/s830x/webp/file/files/1/2019/08/sutterstock_1309475212.jpg

Redcliffe, Queensland

<https://www.neolaia.gr/wp-content/uploads/2012/01/Woody-Point-Redcliffe-Peninsula-australia.jpg>

Μπορούν τα παιδιά να γίνουν ποιητές;

7

Λίμερικ, λιμερίκι, ληρολόγημα (τα λιμερίκια / τα ληρολογήματα)

- Διασκεδαστικά ποιήματα από κωμικά έως και σατιρικά. Καμιά φορά είναι α-νοηματικά, ά-λογα.
- Έχουν 5 στίχους σε μια στροφή.
- Έχουν ομοιοκαταληξία που ακολουθεί το σχήμα αα-ββ-α: Ο 1^{ος} ο 2^{ος} και ο 5^{ος} στίχος ομοιοκαταληκτούν, όπως και ο 3^{ος} με τον 4^ο που συνήθως είναι και πιο μικροί.
- Προκαλούν την φαντασία των παιδιών να παίξει.
- Είναι ένας ήπιος τρόπος να ασκηθούν οι μαθητές στη γλώσσα.
- Θεωρούνται ιδανικό είδος για απαγγελία στην τάξη, για δημιουργική έκφραση ιδίως από ομάδες παιδιών
- Συνοδεύονται από ζωγραφική απεικόνιση.
- Μια προτεινόμενη δομή τους είναι η εξής:

1^{ος} στίχος: Ήταν κάποιος/κάποια/κάποιοι/κάποιες/κάτι (παρουσίαση του κύριου προσώπου/ζώου/αντικειμένου)

2^{ος} στίχος: που..... (βασική πράξη ή ιδιότητα ή ιδιοτροπία ή κατάσταση στην οποία βρίσκεται)

3^{ος} στίχος: όμως..... (κάποια ενέργεια γίνεται, κάποιος λόγος λέγεται, κάτι παράλογο/κωμικό/εντυπωσιακό)

4^{ος} στίχος: και..... (κάποια ενέργεια γίνεται, κάποιος λόγος λέγεται, κάτι παράλογο/κωμικό/εντυπωσιακό)

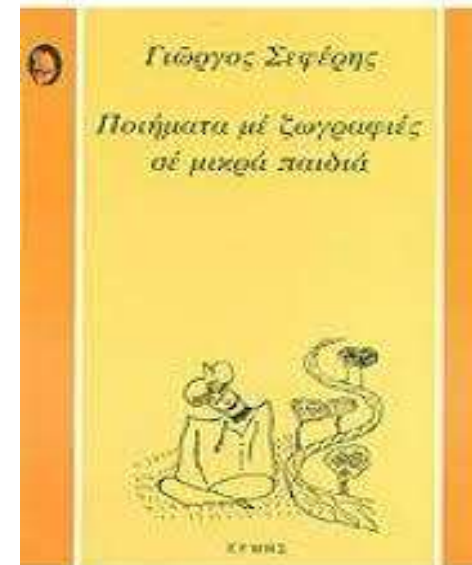
5^{ος} στίχος: (κλείνουμε την ιστορία με ένα ταιριαστό ή περίεργο ή παράλογο επίθετο)

Η ιστορία του Λίμερικ σε Αγγλία και Ελλάδα

Τα λίμερικ ή limerick πρωτοδημοσιεύτηκαν στην Αγγλία στα 1719 και έχουν ρίζες στις παραδόσεις της αγγλικής λαϊκής ποίησης. Το 1846 ο Εδουάρδος Ληρ εξέδωσε το «Βιβλίο των ανοησιών» (Edward Lear, "The book of nonsense") και Στα 1975, μετά το θάνατο του Σεφέρη, εκδόθηκαν τα «Ποιήματα με ζωγραφιές σε μικρά παιδιά», από τις εκδόσεις «Ερμής». Περιέχουν λίμερικ που τα ονόμαζε και ληρολογήματα, από το όνομα Ληρ και ίσως και σε συνδυασμό με τη λέξη «λήρος» που σημαίνει ασυναρτησία, φλυαρία, επιδεικτική ομιλία χωρίς ουσία. (βλ. παραληρώ, παραλήρημα).

«Είτανε μια κοπέλα απ' τη Σάμο»

**Είτανε μια κοπέλα απ' τη Σάμο
που έχωσε το δεξί της στην άμμο
και με τ' άλλο το χέρι
εκρατούσε ένα αστέρι
ετούτη η κοπέλα απ' τη Σάμο**

<https://www.evripidis.gr/datafiles/010100014833.jpg?width=433&height=650>

Παράδειγμα Λίμερικ από το
«Τρελοβάπορο»

Ήταν ένα βαπόρι στολισμένο
που έφτασε στο Σίντνει φορτωμένο
όμως στο Άνκοραντζ του είπανε να πάει
στης Αλάσκα τα νερά να κολυμπάει
κι έφυγε (για εκεί) λαχανιασμένο το βαπόρι το
στολισμένο...

Χαϊκού από την Ιαπωνική παράδοση

Είναι δεκαεπτασύλλαβο (17) και τρίστιχο ποίημα. Περιέχει μια λέξη που παραπέμπει σε μια εποχή του χρόνου και στη φύση που μέσα της κινείται ο άνθρωπος. Είναι ένα ποίημα-εικόνα για την καθημερινή μας ζωή, για τα συνηθισμένα που γίνονται από εμάς και τους άλλους, όμως σε στενή σχέση με τη φύση της οποίας είμαστε μέρος.

- Ο πρώτος στίχος έχει 5 συλλαβές, ο δεύτερος 7 και ο τρίτος πάλι 5.
- Ο πρώτος μπορεί να δίνει το «πού» είναι ο ποιητής.
- Ο δεύτερος το «τι» βλέπει ή κάνει.
- Ο τρίτος δίνει το «πότε», την εποχή, τη στιγμή.

Η γλώσσα είναι απλή και ξεκάθαρη, χωρίς ομοιοκαταληξίες, μεταφορές και παρομοιώσεις. Στόχος η αμεσότητα στην έκφραση, η απελευθέρωση των αισθήσεων και των αναμνήσεων, η διέγερση, η ευαισθητοποίηση.

Ιδανικό για να ανασύρει ο μαθητής εικόνες της Ελλάδας από τα ταξίδια του και να τις περιγράψει.

Μπορεί να κάνει το ίδιο για την Αυστραλία ή να ξεκινήσει από αυτήν.

Συμπλήρωμα πολύ ενδιαφέρον είναι η ζωγραφική απόδοση αυτού του χαϊκού από τον «ποιητή» του ή την ομάδα του μέσα στην τάξη. Ανάγνωση του χαϊκού, προσήλωση στο άκουσμα από την ομάδα και δημιουργία ζωγραφιών ή κολλάζ ή βίντεο από τον μαθητή-ποιητή ή από όλους.

<http://6dimotikostavroupolis.weebly.com/gammalambdaomegasigmasigmaalpha.html> (Δημοτικό σχολείο Σταυρούπολης)

<https://youtu.be/BEj1KMzUmBk> (Δημοτικό σχολείο Τριλόφου)

Μαντινάδες ή κοντυλιές!!!! Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος

<https://youtu.be/N1liQacObzc>

Μαντινάδες του Βασίλη Σκουλά

https://youtu.be/ZH8X3uj_6kE

Αντικρουστές μαντινάδες Σπύρου Σηφογιωργάκη (1930-2013)

<https://lyragreek.com/artists/%CF%83%CF%80%CF%8D%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%83%CE%B7%CF%86%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82/>

Βαπόρι τρελοβάπορο με τ' αψηλό κατάρτι
την κόρη που αγάπησα φέρ' τηνα, τώρα, να 'ρτει!

(Βαπόρι τρελοβάπορο με το ψηλό κατάρτι
την κόρη που αγάπησα φέρ' τη μου, τώρα, να 'ρθει!)

Βαπόρι με τσι ναύτες σου και τα ναυτάκια σ' ούλα
ταξίδια να 'χετε καλά, κουράγια στην καρδούλα!

(Βαπόρι με τους ναύτες σου και τα ναυτάκια σου όλα
όλες οι θάλασσες για σας και τα λιμάνια όλα!)

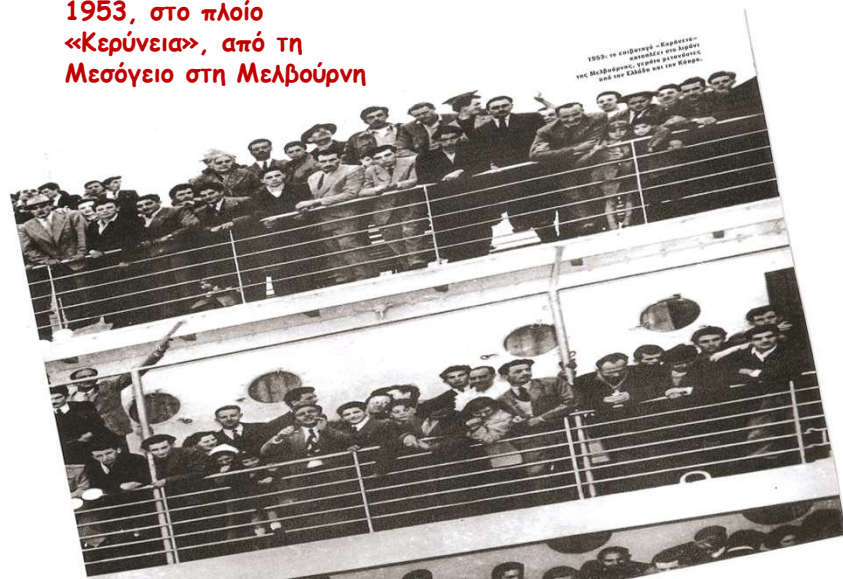
Οι μαντινάδες μέσα στις παρενθέσεις έχουν την πιο απλή μορφή, χωρίς τις
«πινελιές» των διαλέκτων

Αν δεν παινέψεις το σπίτι σου
θα πέσει να σε πλακώσει!

Συνεντεύξεις/Interviewing

8

1953, στο πλοίο
«Κερύνεια», από τη
Μεσόγειο στη Μελβούρνη

Ιστορίες των συγγενών που έφτασαν με πλοίο στην Αυστραλία μπορούν να αποδοθούν στα ελληνικά.

XIV

Στα χτήματα βαδίσαμε όλη μέρα
 Με τις γυναίκες τους ήλιους τα σκυλιά μας
 Πάίξαμε τραγουδήσαμε ήπιαμε νερό
 Φρέσκο καθώς ξεπήδαγε από τους αιώνες.

Το απομεσήμερο για μια στιγμή καθήσαμε
 Και κοιταχτήκαμε βαθειά μέσα στα μάτια.
 Μια πεταλούδα πέταξε απ' τα στήθια μας.
 Ήτανε πιο λευκή

απ' το μικρό λευκό κλαδί της άκρης των ονείρων μας

Ξέραμε πως δεν ήταν να σβηστεί ποτές

Πως δεν θυμότανε καθόλου τι σκουλήκια έσερνε.

Παράλληλα κείμενα

Το βράδυ ανάψαμε φωτιά

Και τραγουδούσαμε γύρω τριγύρω:

Φωτιά ωραία φωτιά μη λυπηθείς τα κούτσουρα
 Φωτιά ωραία φωτιά μη φτάσεις ως τη στάχτη
 Φωτιά ωραία φωτιά καίγε μας

λέγε μας τη ζωή.

Εμείς τη λέμε τη ζωή την πιάνουμε απ' τα χέρια
 Κοιτάζουμε τα μάτια της που μας ξανακοιτάζουν
 Κι αν είναι αυτό που μας μεθάει μαγνήτης, το γνωρίζουμε
 Κι αν είναι αυτό που μας πονάει κακό, τό 'χουμε νιώσει
 Εμείς τη λέμε τη ζωή πηγαίνουμε μπροστά
 Και χαιρετούμε τα πουλιά της που μισεύουνε

Είμαστε από καλή γενιά.

από τη συλλογή του Ελύτη «Ήλιος ο πρώτος», 1943, μέσα στην Κατοχή...
μελοποίηση από Γιάννη Μαρκόπουλο 1969,

<https://youtu.be/t75msoQMEcA>

Παράλληλο κείμενο/τραγούδι

Στους πρώτους στίχους του «Ήλιου του Ηλιάτορα», διαβάζουμε τα λόγια του Ήλιου:

«Εσείς στεριές και θάλασσες
τ' αμπέλια κι οι χρυσές ελιές

ακούτε τα χαμπέρια μου
μέσα στα μεσημέρια μου

«Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!»

Σωκράτης Μάλαμας, τραγούδι «Για την Ελλάδα», 2007
https://youtu.be/GfF-L_Uek60

Και από τον ΛΙΑΚ στο X-FACTOR, 2019
<https://youtu.be/ZHU6xJLjIFg>

Αμπέλια και χρυσές ελιές
μοιάζεις Ελλάδα μου όπως Θεός
φωτιά κι αέρας,
στο φως της μέρας.

Τη μια Ευρωπαϊά στο κλαρί,
την άλλη αρχαία προτομή,
γιατί; γιατί;

Γύρνα και δείξε μου τον δρόμο σου ξανά
μάτια μου, κομμάτια μου...
σαν γράμμα ατέλειωτο που έσβησ' ο καιρός
μ' ονόματα και χρώματα.

Γυμνά τα δέντρα, τα κλαδιά
κι έχουν πετάξει μακριά
πουλιά κι αστέρια, σε ξένα χέρια.

Έτσι ήταν πάντα μου γελάς
παιδιά είμαστε της λησμονιάς
σ' ακούω χαμένος, σαν ζαλισμένος...

Στον ουρανό σου θέλω απόψε ν' ανεβώ,
να σε βρω...
αγκάλιασέ με στο σκοτάδι σου να μπω
μάγισσα, σ' αγάπησα...

Παράλληλο κείμενο/τραγούδι

«Ήλιος ο Ηλιάτορας»

«Όμορφη και παράξενη πατρίδα
Ωσάν αυτή που μου 'λαχε δεν είδα
Ρίχνει να πιάσει ψάρια\ πιάνει φτερωτά
Στήνει στη γη καράβι \κήπο στα νερά
Κλαίει φιλεί το χώμα\ ξενιτεύεται
Μένει στους πέντε δρόμους\ αντρειεύεται
Κάνει να πάρει πέτρα\ τη νε παρατά
Κάνει να τη σκαλίσει \βγάνει θάματα
Μπαίνει σ' ένα βαρκάκι \πιάνει ωκεανούς
Ξεσηκωμούς γυρεύει \θέλει τύραννους
Πέντε μεγάλους βγάνει \πάνω τους βαρεί
Να λείψουν απ' τη μέση \τους δοξολογεί.»

<https://youtu.be/w8ziRYg2DGo>

Μουσική Δημήτρης Λάγιος,
Τραγούδι Γιώργος Νταλάρας, 1982

Δείγμα μοντέρνας ποίησης σε 12 στίχους

Δεν υπάρχουν στροφές αλλά η πιο απλή ομοιοκαταληξία, η ζευγαρωτή ανά 2 στίχους (ααββγγδδ).

Οι στίχοι, ανά δύο, έχουν ίσο αριθμό συλλαβών

11/11

12/12

12/12

12/12

12/12

12/12

Οι στίχοι 1-6 και 11-12, ανά 2, τελειώνουν με τονισμό στην ίδια συλλαβή.

Ο 7^{ος} με τον 8^ο στίχο δεν τονίζονται στην ίδια συλλαβή.

Επίσης, ο 9^{ος} με τον 10^ο .

Τα άφθονα εκφραστικά μέσα οδηγούν σε προφορικό λόγο

Ρίχνει να πιάσει ψάρια
πιάνει φτερωτά
Στήνει στη γη καράβι
κήπο στα νερά
Κλαίει φιλεί το χύμα
ξενιτεύεται
Μένει στους πέντε δρόμους
αντρείεύεται
Κάνει να πάρει πέτρα
τη νε παρατά
Κάνει να τη σκαλίσει
βγάνει θάματα
Μπαίνει σ' ένα βαρκάκι
πιάνει ωκεανούς
Ξεσηκωμούς γυρεύει
Θέλει τύραννους
Πέντε μεγάλους βγάνει
πάνω τους βαρεί
Να λείψουν απ' τη μέση
τους δοξολογεί.»

Πολλές οι εικόνες και οι μεταφορές.
Κυριαρχούν όμως οι αντιθέσεις σε κάθε
στίχο.

Σε 10 φράσεις είναι τα όμορφα, τα θετικά,
οι προσπάθειες, οι απόπειρες, οι
«αποκοτιές» που έχουν θετική,
αξιοθαύμαστη, ζηλευτή κατάληξη. Πολλά
από τα θετικά έχουν προκύψει από μόνα
τους. Η πατρίδα αυτή λοξοδρομεί από τους
αρχικούς της στόχους. Αυτά κάνουν την
ομορφιά της πατρίδας του Ήλιου του
Ηλιάτορα.

Σε άλλες τόσες, 10 δηλαδή, είναι τα
αναπάντεχα, τα ανάποδα, τα παράλογα, τα
λάθη, τα πίσω-μπρος, τα ακραία, τα
ασυμβίβαστα με τη ζωή, τα κοντινά στο
θάνατο ή την αποτυχία, τα αδικαιολόγητα,
τα παράξενα αυτής της πατρίδας.

«Πατρίδα»: όνομα γένους
Θηλυκού

Συνδέστε το με τα Θηλυκά
ουσιαστικά «ψυχή»,
«ζωή», «επιθυμία»,
«αγάπη», «νίκη»,
«ελπίδα», «φύση»,
«θάλασσα», «λιακάδα»,
«ηλιαχτίδα» «δημιουργία»,
«γέννα».

Φτάστε το στη «γυναίκα»,
στη «μάννα» που γεννά ή
ανατρέφει τη ζωή.

Η γυναικεία φύση μέσα
στην πατρίδα. Μιλήστε για
την πάλη του φαινομενικά
αδύναμου λαού με τον
ολοφάνερα δυνατό κόσμο
που τον περιβάλλει.

Η κλιμάκωση στην ποίηση

Η

Να λείψουν απ' τη μέση τους δοξολογεί

Σ

Πέντε μεγάλους βγάνει πάνω τους βαρεί

Ω

Ξεσηκωμούς γυρεύει θέλει τύραννους

Κ

Μπαίνει σ' ένα βαρκάκι πιάνει ωκεανούς

Α

Κάνει να τη σκαλίσει βγάνει θάματα

Μ

Κάνει να πάρει πέτρα τη νε παρατά

Ι

Μένει στους πέντε δρόμους αντρειεύεται

Λ

Κλαίει φιλεί το χώμα ξενιτεύεται

Κ

Στήνει στη γη καράβι κήπο στα νερά

Ρίχνει να πιάσει ψάρια πιάνει φτερωτά

Παράλληλο κείμενο/τραγούδι

Ζαχαρίας Παπαντωνίου - Το ευλογημένο καράβι

«Πού πας, караβάκι, με τέτοιον καιρό;
Σε μάχεται η θάλασσα, δεν τη φοβάσαι;
Άνεμοι σφυρίζουν και πέφτει νερό,
πού πας, караβάκι, με τέτοιον καιρό;»

«Για χώρα πηγαίνω πολύ μακρινή.
Θα φέξουνε φάροι πολλοί να περάσω.
Βοριάδες, νοτιάδες θα βρω, μα θα φτάσω
με πρίμο αγεράκι, μ' ακέριο πανί.»

«Κι οι κάβοι αν σου στήσουν τη νύχτα καρτέρι;
Απάνω σου αν πέσει το κύμα θεριό
και πάρει τους ναύτες και τον τιμονιέρη;
Πού πας, караβάκι, με τέτοιον καιρό;»

«Ψηλά στο εκκλησάκι του βράχου, που ασπρίζει,
για μένα έχουν κάμει κρυφή λειτουργία·
ορθός ο Χριστός το τιμόνι μου αγγίζει,
στην πλώρη μου στέκει η παρθένα Μαρία.»

Παράλληλο κείμενο/τραγούδι

Ποίημα του Γιάννη Σκαρίμπα (1893-1984) «Σπασμένο καράβι»

Σπασμένο καράβι να 'μαι πέρα βαθειά
έτσι να 'μαι
με δίχως κατάρτια με δίχως πανιά
να κοιμάμαι

Να 'ν' αφράτος ο τόπος κι η ακτή νεκρική
γύρω-γύρω
με κουφάρι γυρτό και με πλήρη εκεί
που θα γείρω

Να 'ν' η θάλασσα άψυχη και τα ψάρια νεκρά
έτσι να 'ναι
και τα βράχια κατάπληχτα και τ' αστέρια μακριά
να κοιτάνε

<https://youtu.be/i8p2BogT8qA>

Μουσική Γιάννης Σπανός
Τραγούδι Κώστας Καράλης

Δίχως χτύπο οι ώρες και οι μέρες θλιβές
δίχως χάρη
κι έτσι κούφιο κι ακίνητο μες σε νύχτες βουβές
το φεγγάρι

Έτσι να 'μαι καράβι γκρεμισμένο νεκρό
έτσι να 'μαι
σ' αμμουδιά πεθαμένη και κούφιο νερό
να κοιμάμαι

<https://www.neolaia.gr/wp-content/uploads/2012/01/Amorgos-Island-Greece-shipwreck.jpg>

Παράλληλο κείμενο/τραγουύδι

«Το καράβι»

Ο καθέννας άνθρωπος, μοιάζει με καράβι
που θαλασσοδέρνεται βράδυ και πρωί
Κι ο βαρύς ο πόνος του, το κορμί του σκάβει
ώσπου το λιμάνι του κάποτε θα βρει

Είμαι κι εγώ ένα καράβι τσακισμένο
κι από σένα λίγη αγάπη περιμένω

Στη μεγάλη θάλασσα, που ζωή τη λέμε
μας χτυπούν τα βάσανα με απανθρωπιά
Στη μεγάλη θάλασσα, κάθε μέρα κλαίμε
Όμως υπομένουμε, μα ως τότε πια

Είμαι κι εγώ ένα καράβι τσακισμένο
κι από σένα λίγη αγάπη περιμένω

<https://www.neolaia.gr/wp-content/uploads/2012/01/Shipwreck-Beach-on-the-island-of-Zakynthos-greece.jpg>

<https://youtu.be/4ieBf-sONag>

«Το τσακισμένο καράβι», 1959
Μουσική Βασίλη Τσιτσάνη,
στίχοι Κώστα Βίβρου, τραγούδι Λάουρα

https://youtu.be/1_mxy8g7yHc

Το ίδιο τραγούδι από τον Τσιτσάνη και την
Αλεξάνδρα, 1979

<https://www.neolaia.gr/wp-content/uploads/2012/01/shipwreck-Yithio-town-Lakonia-Peloponissos.jpg>

Παράλληλο κείμενο/τραγούδι

Σωτήρης Σκίπης
«Άσπρα Καράβια»

Άσπρα καράβια τα όνειρά μας
για κάποιο ρόδινο γιαλό,
άσπρα καράβια τα όνειρά μας.
Θα κόβουν δρόμο κι ένα δρόμο
μυριστικό κι ευωδιαστό,
Θα κόβουν δρόμο κι ένα δρόμο.

Κι από ψηλά θα μας φωτίζει
το φεγγαράκι το χλωμό
κι από ψηλά θα μας φωτίζει.
Και θ' αρμενίζουν, ω χαρά μας,
ίσα στο ρόδινο γιαλό,
άσπρα καράβια τα όνειρά μας.

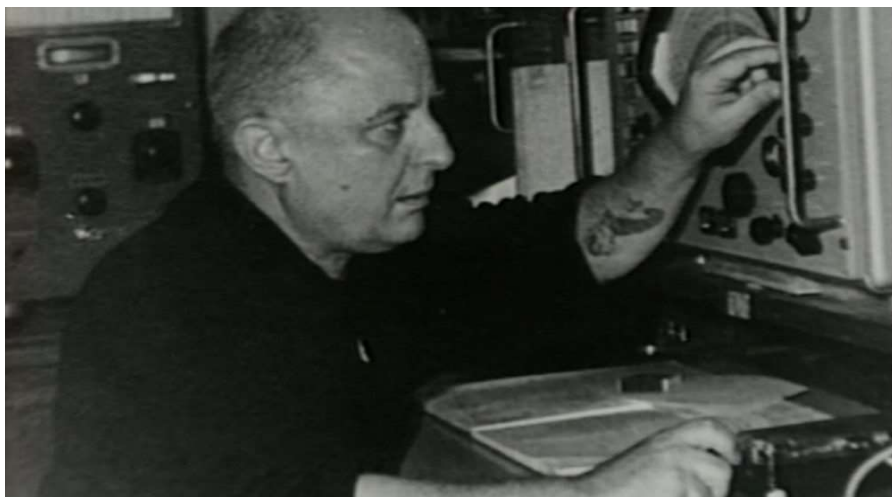
Στίχοι: Σωτήρης Σκίπης
Μουσική: Γιάννης Σπανός

https://youtu.be/Sq_m-jWtfX0

Παράλληλο ποίημα/τραγούδι
για τις νότιες θάλασσες και τον
Ειρηνικό

1947, Ποιητική
συλλογή Νίκου
Καββαδία «Το Πούσι»
(1910-1975)
Μουσική Θάνου
Μικρούτσικου, 1979,
από το δίσκο «Ο
Σταυρός του Νότου»

ναύλος : μισθωμένο δρομολόγιο
μαλάρια: ελονοσία
κατράμι : πίσσα
μπούσουλας : ναυτική πυξίδα
σκατζάρισε: άλλαξες βάρδια
μπατάρισε: άλλαξε
γυμνάσει : εκπαιδεύσει
λαμαρίνα : λεπτό σιδερένιο έλασμα
καρντίνι : το τέταρτο του ρόμβου, ναυτικός όρος

<https://www.maxmag.gr/wp-content/uploads/2019/09/%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3-%CE%9A%CE%91%CE%92%CE%92%CE%91%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A3-1021x576.jpg>

Kuro Siwo (Θερμό Θαλάσσιο ρεύμα από την Ταϊβάν προς την Ιαπωνία και τον Βόρειο Ειρηνικό, Black Stream)

«Πρώτο ταξίδι έτυχε ναύλος για τὸ Νότο,
δύσκολες βάρδιες, κακὸς ὕπνος καὶ μαλάρια.
Εἶναι παράξενα τῆς Ἴντιας τὰ φανάρια
καὶ δὲν τὰ βλέπεις καθὼς λένε μὲ τὸ πρώτο.
Πέρ' ἀπ' τὴ γέφυρα τοῦ Ἀδάμ, στὴ Νότιο Κίνα,
χιλιάδες παραλάβαινες τσουβάλια σόγια.
Μὰ οὔτε στιγμή δὲν ἐλησμόνησες τὰ λόγια
ποὺ σοῦ ἴπανε μία κούφιαν ὥρα στὴν Ἀθήνα.
Στὰ νύχια μπαίνει τὸ κατράμι καὶ τ' ἀνάβει,
χρόνια στὰ ροῦχα τὸ ψαρόλαδο μυρίζει,
κι ὁ λόγος τῆς μέσ στο μωαλό σου νὰ σφυρίζει,
«ὁ μπούσουλας εἶναι ποὺ στρέφει ἢ τὸ καράβι;»
Νωρὶς μπατάρισε ὁ καιρὸς κι ἔχει χαλάσει.
Σκαντζάρισε μὰ σὲ κρατᾶ λύπη μεγάλη.
Ἀπόψε ψόφησαν οἱ δύο μου παπαγάλοι
κι ὁ πίθηκος πού ἴχα μὲ κούραση γυμνάσει.
Ἡ λαμαρίνα!... Ἡ λαμαρίνα ὅλα τὰ σβήνει.
Μᾶς ἔσφιξε τὸ Kuro Siwo σὰ μία ζώνη
κι ἐσὺ κοιτᾶς ἀκόμη πάνω ἀπ' τὸ τιμόνι,
πῶς παίζει ὁ μπούσουλας καρντίνι μὲ καρντίνι.»

<https://youtu.be/EIh5kvX3agM>

Παράλληλο κείμενο/τραγούδι

Με καράβια Χιώτικα

**Μουσική: Παντελής Θαλασσινός
Στίχοι: Ηλίας Κατσούλης**

**Σου πάει το φως του φεγγαριού
τις νύχτες του καλοκαιριού
απάνω σου όταν πέφτει**

**Σου πάει το φως και το πρωί
σαν κάνεις πρόβες τη ζωή
σε θάλασσα καθρέφτη**

**Στου κορμιού σου τ' ακρογιάλια
θα με φέρουν μαϊστράλια
με καράβια χιώτικα**

**Και θα λάμπουνε για μένα
τα φεγγάρια τα κρυμμένα
και τ' αλλιώτικα**

**Το στόμα σου μοσχοβολιά
από μαστίχα και φιλιά
τα μάτια σου ταξίδια**

**Για της αγάπης τους τρελούς
ωραίους και αμαρτωλούς
για ναυαγούς σανίδια**

**Στου κορμιού σου τ' ακρογιάλια
θα με φέρουν μαϊστράλια
με καράβια χιώτικα**

**Και θα λάμπουνε για μένα
τα φεγγάρια τα κρυμμένα
και τ' αλλιώτικα**

<https://youtu.be/QUMBzdf5jwY>

Παράλληλο κείμενο/τραγούδι

«Ένα καράβι παλιό, σαπιοκάραβο»

Στίχοι: Αλέξανδρος Δήμας

Μουσική: Αλέξανδρος Δήμας

Τραγούδι: Βασίλης Παπακωνσταντίνου

Ένα καράβι παλιό, σαπιοκάραβο
με κάτι ναύτες τρελούς πειρατές
σηκώνει άγκυρα άγριο χάραμα
υπάρχουν θέσεις, αν θέλεις, κενές

Όταν βραδιάζει, που λες, στο
κατάστρωμα
χίλια φωτάκια θ' ανάβουν μικρά
στη συντροφιά μας θα έρχεται ο άνεμος
να μας σφυρίζει τραγούδια παλιά

Άντε να λύσουμε, να ξεκινήσουμε
και τους βαρέθηκα, δεν τους μπορώ
να ξενυχτίσουμε και να μεθύσουμε
να τους ξεχάσουμε όλους εδώ

Ένα καράβι παλιό, σαπιοκάραβο
λύνει τους κάβους κι ανοίγει πανιά
αφήνει πίσω στραβά και παράλογα
σηκώνει άγκυρα για μακριά

Θα ξημερώνουμε πάνω στη θάλασσα
θα βγαίνει ο ήλιος να κάνει βουτιές
ο παπαγάλος θα λέει "τους ξεφύγαμε"
κι εμείς θα ψάχνουμε γι άλλες στεριές

Άντε να λύσουμε, να ξεκινήσουμε ...

Ένα καράβι παλιό, σαπιοκάραβο
με κάτι ναύτες τρελούς πειρατές
σηκώνει άγκυρα άγριο χάραμα
υπάρχουν θέσεις, αν θέλεις, κενές

Άντε να λύσουμε, να ξεκινήσουμε...

<https://youtu.be/-F99CXqXkYw>

Γιάννης Πάριος
Άλμπουμ: Τα Νησιώτικα
Ημερομηνία κυκλοφορίας: 1982

«Μεσοπέλαγα αρμενίζω»

Μεσοπέλαγα αρμενίζω κι έχω πλώρα τον καημό
κι έχω την αγάπη πρίμα κι άλμπουρο τον χωρισμό

Θάλασσα, μη με διώχνεις μακριά
Χωρισμέ, μου ματώνεις την καρδιά

Μαύρη μοίρα το 'χει γράψει, να μακραίνω, να χαθώ
μακριά απ' την Κρήτη κι από κείνη π' αγαπώ

Θάλασσα, μη με διώχνεις μακριά
Χωρισμέ, μου ματώνεις την καρδιά

<https://youtu.be/3SEGyLfxCnM>

10

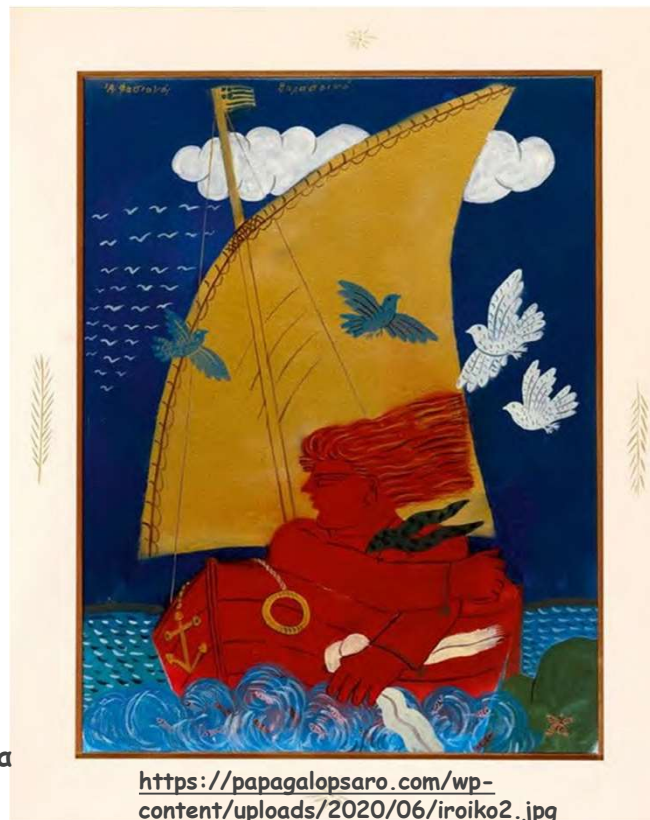
Γιώργος Σταθόπουλος (1944-...): Ασχολήθηκε με εικονογράφηση βιβλίων, εξώφυλλων δίσκων και αφισών. Στόχος του να προβάλλει την ελληνικότητα με απλό τρόπο. Ανήκει στον υπερρεαλισμό και τον εξπρεσιονισμό (=όχι αντικειμενική αναπαράσταση μορφών)

https://paletteart3.files.wordpress.com/2016/03/cf83cf84ceb1ceb8cf8ccf80cebfcf85cebbcebfcf82-ceb3ceb5cf8ecf81ceb3ceb9cebfcf82_25.jpg?w=759&h=&zoom=2

Ένα «Τρελοβάπορο» σε πολλά χρώματα

Ο «Βαρκάρης» του Αλέκου Φασιανού (1935-2022)

<https://www.alekosfassianos.gr/en/project-category/paintings/>

<https://papagalopsaro.com/wp-content/uploads/2020/06/iroiko2.jpg>

Ο Αλέκος Φασιανός υπήρξε μαθητής του Γιάννη Μόραλη. Είχε πολλές συμμετοχές σε διεθνείς εκθέσεις και Μπιενάλε.

Στα έργα του η παράδοση αλλά και τύποι της σύγχρονης τέχνης. Το χρώμα του καθαρό και ενιαίο, το σχέδιο ελεύθερο, με παιδικότητα. Ποδηλάτες, καπνιστές, ερωτευμένα ζευγάρια, άντρες και γυναίκες με εκτυφλωτικά κόκκινα, λαμπρά χρυσά και έντονα μπλε χρώματα, όλα λουσμένα στο φως.

Στο επίκεντρο ο άνθρωπος και η καθημερινότητά του. Η Αθήνα με τις πολυκατοικίες της αλλά και φύση της Ελλάδας. Μέλισσες, καρπούζια, ροδάκινα, ψάρια, βατόρια και ό,τι άλλο θυμίζει Ελλάδα και ειδικότερα Αιγαίο.

Από πού να ξεκινήσω; Υπάρχει κλειδί για την ανάλυση της ποίησης;

Διαλέξτε μελοποιημένη ποίηση και όχι απαραίτητα κάποιο κομμάτι που σας αρέσει από γλωσσική άποψη.

Στόχος η ευαισθητοποίηση, η δημιουργία ενδιαφέροντος. Αν το ποίημα αρέσει, θα «πετύχει» και ο γλωσσικός σας στόχος.

Διαβάστε τη βιογραφία του ποιητή. Γνωρίστε την ψυχή του ποιήματος. Ανακαλύψτε την «πληγή που αιμορραγεί» και που με την ποίησή του ο καθένας προσπαθεί να «κλείσει», να «γιατρέψει». Φτιάξτε έτσι μέσα σας τον κόσμο που αποδίδεται με την ποιητική γλώσσα και μετά ασχοληθείτε με τη γλώσσα, αυτή καθεαυτή. Πείτε οπωσδήποτε και στα παιδιά λίγα λόγια για την εποχή, την ιστορία, τη ζωή.

Και μια και πλησιάζει η επέτειος των 100 χρόνων από το 1922, είναι αυτή η χρονιά ακόμα το καλύτερο παράδειγμα του πώς η ποίηση είναι κομμάτι της πραγματικότητας και όχι μια μόδα στην έκφραση και στα θέματα, μια μόδα που αλλάζει. Η καταστροφή στη Μικρασία για Σμυρνιούς, Πόντιους, Αρμένιους, Καππαδόκες έφερε αφόρητο πόνο σ' αυτούς και στους Ελλαδίτες. Προκάλεσε μιαν έκρηξη σε κάθε υλική πλευρά της ζωής, πολύ γρήγορα, και μιλώ για την οικονομία και την πολιτική αλλά και μιαν άνθηση των γραμμάτων και των τεχνών. Οι άνθρωποι της λογοτεχνίας της μουσικής των εικαστικών τεχνών έσπασαν, μάτωσαν, θρήνησαν με την τέχνη τους, μα και αποφάσισαν να αναστηθούν μέσω αυτής. Πάνω στις νότες, στα χρώματα, στους στίχους, στις σελίδες είναι τα σημάδια 2 Βαλκανικών πολέμων, του 1^{ου} Παγκόσμιου, του Εθνικού διχασμού 1915-1917, της Μικρασιατικής καταστροφής και της ανταλλαγής των πληθυσμών, του 1^{ου} παγκόσμιου κραχ του 1929 και του Μεσοπολέμου με αποκορύφωμα τον 2^ο Παγκόσμιο...

Για την ποίηση στην Ελλάδα, αυτή η δίνη της συμφοράς υπήρξε η «μάννα» της Γενιάς του '30. Μια φουρνιά ανθρώπων με τα ίδια χαρακτηριστικά και όχι απαραίτητα συνομήλικοι (Σεφέρης, Κατσιμίπαλης, Σαραντάρης, Ελύτης, Εγγονόπουλος, Εμπειρικός, Ρίτσος, Δρίβας, Βρεττάκος...) ψάχνουν να κολλήσουν τα κομμάτια του ανθρώπου μέσα σε μια κατεστραμμένη-νικημένη κοινότητα. Προσπαθούν να δώσουν πνοή στον Έλληνα και στην Ελληνικότητα που έχει ζήσει πολλές διαψεύσεις και ματαιώσεις. Να φτιάξουν έναν καινούριο μύθο για τη χώρα. Η ποίηση είναι το δικό τους όπλο, η δική τους «παραμυθία»-παρηγοριά. Από κοντά και οι πεζογράφοι, οι μουσικοί, οι ζωγράφοι...

Ο Σεφέρης, το 1^ο μας Νόμπελ στα 1963, έχει χαμηλούς τόνους, γράφει ελεγειακά, «θρηνώντας» πικρά δηλαδή αλλά δείχνοντας ως μοναδική διέξοδο και χωρίς άλλη εναλλακτική το δρόμο της «ανάστασης». Στρέφεται στη «μαγιά» του Έλληνα της τσακισμένης εποχής του: θα ανεβούμε ψηλά γιατί δεν έχει πιο κάτω...

Ο Ελύτης, το 2^ο Νόμπελ στα 1979, έχει τόνους υψηλούς, πληθωρικούς, γράφει με μια μεγαλοπρέπεια που έρχεται σε αντίθεση με τη μικρή Ελλάδα. Βλέπει σ' αυτήν ένα θαύμα που το μεγεθύνει, μιλά για μιαν Ελληνικότητα που δεν στηρίζεται στην αρχαιότητα και στο μακρινό παρελθόν αλλά στο «τώρα». Είναι κάτι πολύ πιο βαθύ από έναν ποιητή για το «γαλάζιο Αιγαίο», τη «θάλασσα», τον «ήλιο», τα «τρεχαντήρια» και τα «τρελοβάπορα», τα «λουλούδια», τα «κορίτσια» και τα «δελφινόκορίτσα». Όλα αυτά είναι η επιφάνεια, η κρούστα, ο αφρός και όχι το βάθος του.

Και οι 2 βραβεύτηκαν γιατί αντικρύζουν κατάματα την ήττα ενός λαού, την αποδίδουν σε όλο της το δράμα και το αδιέξοδο αλλά εγκαρδιώνουν τον άνθρωπο, τον σπρώχνουν προς το «μέσα» του και προς το «πάνω από αυτόν», στην αυτογνωσία του και στην ανάταξη-ανάστασή του. Γίνονται καθρέφτες και δείχνουν είδωλα με τις 2 σημασίες της λέξης «είδωλο»: την πραγματική εικόνα και την ιδανική, την ιδεατή, την επιθυμητή. Εγκαρδιώνουν, εμπυχώνουν, ενδυναμώνουν, στηρίζουν. Το Νόμπελ άλλωστε δεν μπορεί να κρίνει τη γλώσσα που όταν μεταφράζεται χάνει. Δεν βραβεύει πολιτικές ιδεολογίες ούτε γλώσσες αλλά οτιδήποτε προάγει την ανθρωπότητα και τον ανθρωπισμό. Και όσον αφορά την ποίηση, τα 2 Νόμπελ δεν καθιστούν την ποίηση του Κάλβου, του Σολωμού, του Παλαμά, του Καρυωτάκη ή του Καβάφη υποδεέστερη. Ο τελευταίος άλλωστε είναι ο πιο γνωστός και δημοφιλής στο εξωτερικό.

«Ήθελε να γνωρίσει Ποιητή»,
Θανάσης Φωτιάδης

Από μικρός, πριν έρθουν στην πρωτεύουσα,
ότι άρχισαν στο σχολειό λογοτεχνία,
του ήταν όνειρο γλυκό, ιδανικό, να γνωρίσει ένα ζωντανό Ποιητή!
Μετά ήρθαν πόλεμοι, κατοχές, ανατροπές και άλλα,
και τ' όνειρο καθυστερούσε.
Ώσπου ο πατέρας του—γνωστός κολλυβιστής—(=money changer)
αγόρασε ένα ρετιρέ στα Εξάρχεια,
Και μείναν όλοι.
Ήθελε να γνωρίσει Ποιητή...
Του δώσαν απ' το Υπουργείο τη διεύθυνση
του Μεγάλου Μεγάρου Διανοομένων (ΜΜΔ).
Μπήκε στα μάρμαρα και στα γυαλιά και στα χαλιά
και προχωρούσε σύμφωνα με τα βέλη:
Προς Πεζογράφους---αυτός αριστερά: Προς Ποιητάς
Προς Κλασσικούς---αυτός αριστερά: Προς σύγχρονους
Προς Επικούς---αυτός αριστερά: Προς Λυρικούς
Προς Ομοιοκατάληκτους---αυτός αριστερά: Προς Ελευθεροστίχους
Προς Συμφωνούντας---αυτός αριστερά: Προς Διαφωνούντας...
Άνοιξε μ' ανείπωτη χαρά την πόρτα και βρέθηκε αναπάντεχα στο δρόμο!

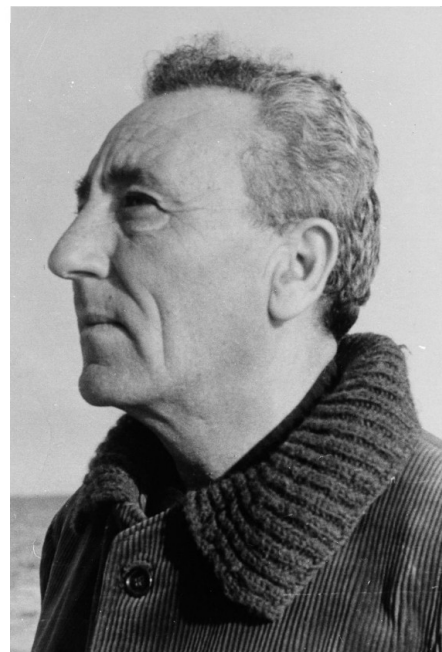

«Αν δεν μού 'δινες την ποίηση Κύριε», Νικηφόρος Βρεττάκος

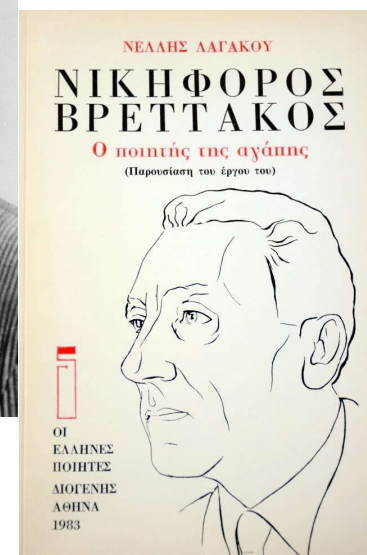
«Αν δεν μού 'δινες την ποίηση, Κύριε,
δε θα 'χα τίποτα για να ζήσω.
Αυτά τα χωράφια δε θα 'ταν δικά μου.
Ενώ τώρα ευτύχησα να 'χω μηλιές,
να πετάξουνε κλώνους οι πέτρες μου,
να γιομίσουν οι φούχτες μου ήλιο,
η έρημός μου λαό,
τα περιβόλια μου αηδόνια.

Λοιπόν; Πώς σου φαίνονται; Είδες
τα στάχια μου, Κύριε; Είδες τ' αμπέλια μου;
Είδες τι όμορφα που πέφτει το φως
στις γαλήνιες κοιλάδες μου;
Κι έχω ακόμη καιρό!
Δεν ξεχέρσωσα όλο το χώρο μου, Κύριε.
Μ' ανασκάφτει ο πόνος μου κι ο κλήρος μου μεγαλώνει.
Ασωτεύω το γέλιο μου σαν ψωμί που μοιράζεται.

Όμως,
δεν ξοδεύω τον ήλιο σου άδικα.
Δεν πετώ ούτε ψίχουλο απ' ό,τι μου δίνεις.
Γιατί σκέφτομαι την ερμιά και τις κατεβασιές του χειμώνα.
Γιατί θα 'ρθει το βράδυ μου. Γιατί φτάνει όπου να 'ναι
το βράδυ μου, Κύριε, και πρέπει
να 'χω κάμει πριν φύγω την καλύβα μου εκκλησιά
για τους τσοπάνηδες της αγάπης.»

<https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRxr4zI8iyBNfK5CL5nqI2filYt7bRFGxilhQ&usqp=CAU>

[https://www.booksistor.gr/images/DSC_2026%20\(653%20x%20981\).jpg](https://www.booksistor.gr/images/DSC_2026%20(653%20x%20981).jpg)

Το προφίλ ενός σύγχρονου ποιητή

Εκ πρώτης όψεως τα μακρινά θαλασσινά ταξίδια δε μου πάνε. Κι όμως κι όμως να που αισθάνομαι κιόλας πολύ καλύτερα από την ώρα που βρέθηκα στη γέφυρα του πλοίου άλλαξε ριζικά η διάθεσή μου και τώρα έχω μεγάλη όρεξη να παίξω ξερή με κάποιον ή με κάποιαν να μιλήσω να τρέξω απ' την καμπίνα στο κατάστρωμα ή να χορέψω στο σαλόνι με γυναίκες να κρεμαστώ σαν πίθηκος απ' τα κατάρτια να ξαπλώσω σε μια σεζ λογκ να βγάλω φωτογραφίες — να κοιταχτώ στον καθρέφτη να παρατηρήσω αν στη θάλασσα που διασχίζουμε υπάρχουν διάσελα ή κοιλάδες φάλαινες ή δελφίνια να εξετάσω με πόσες νόστιμες συνταξιδιώτισσες συνυπάρχω εν πλω να πιω μπύρα κόκα-κόλα και να φάω ένα βραστό αυγό με σαλάτα να πιω έναν καφέ ελληνικό στο μπαρ και μια μακαρονάδα στην τραπεζαρία να 'χω το νου μου για καρχαρίες και σκυλόψαρα όταν θα μπαίνουμε στα επικίνδυνα νερά σε περιοχή με θαλασσοταραχή και ανεμοστρόβιλους κι άλλα πολλά που πάνε με μια ανοιχτόκαρδη διάθεση — ν' ακούσω το τρανζιστοράκι μου να δώ κάτι στην τηλεόραση— να παραστώ σε καμιά ταινία, αν παίζουνε, να συμμετάσχω σε λοταρία ή παιχνίδι ομαδικό να παίξω πιγκ πογκ μπιλιάρδο ή σκουός μα πάνω απ' όλα να κρατήσω ημερολόγιο των μικροσυμβάντων στο ταξίδι συναντήσεων ερωτικών και συζητήσεων με ξένους και συμπατριώτες — ώστε να δημοσιευτούν οι εντυπώσεις μου σε περιοδικό ή εφημερίδα ή βιβλίο μόλις πατήσω στην ξηρά κι έρθω σ' επαφή μ' έναν εκδότη.

Παράδειγμα ποιήματος με ελεύθερο στίχο, σαν πεζό κείμενο, χωρίς ομοιοκαταληξία, σε σύγχρονη καθημερινή γλώσσα.

Προσφέρεται ακόμα και για γνωριμία με την προσωπικότητα του ποιητή: του ανθρώπου που συλλέγει αυτά που εμείς προσπερνάμε, που ζει μέσω της έμπνευσης και όταν αυτή στερεύει, στερεύει ο ίδιος, αποδυναμώνεται, απογυμνώνεται. Όταν εμείς κοιτάμε γύρω τον κόσμο ως το περιβάλλον μας και ψάχνουμε απλά μια θέση σ' αυτόν, ο ποιητής τον αποσυναρμολογεί, τον διαλύει και τον ξανασυνθέτει, τον «σπάει» και τον «ξανακολλάει», όπως κάνουν τα παιδιά με τα παιχνίδια τους.

Ιδανικό και για λεξιλόγιο, για δημιουργία κειμένων σχετικών με τα θαλασσινά ταξίδια, όπως και το «Τρελοβάπορο».

N. Βαλαωρίτης, «Με πλοίο», Το Δέντρο, τχ. 31-32
(καλοκαίρι 1987, αφιέρωμα «Γραφές της
περιπλάνησης»)

Χαρακτηριστικά παραδοσιακής ποίησης

Χαρακτηριστικά νεωτερικής/μοντέρνας ποίησης

Μέτρο με ίσο αριθμό συλλαβών σε κάθε στίχο

Δεν υπάρχει μέτρο και ορισμένος αριθμός συλλαβών

Ομοιοκαταληξία και ρυθμός, οδηγούν σε απαγγελία

Ελεύθεροι μεταξύ τους στίχοι, ακανόνιστος ρυθμός, οδηγούν σε ανάγνωση/ερμηνεία

Στροφές με ίσο αριθμό στίχων που διαμορφώνουν μια νοηματική «σκάλα», μια κλιμάκωση

Δεν υπάρχουν στροφές, δεν οργανώνεται κάποια δομή των στίχων, η κλιμάκωση γίνεται με λέξεις

Προσεκτική επιλογή λέξεων και εκφραστικών μέσων (μεταφορών, παρομοιώσεων, αντιθέσεων, εικόνων)

Καθημερινή γλώσσα, χρήση ξένων λέξεων που είναι όμως γνωστές, λέξεων της αρχαίας Ελληνικής (Καβάφης), λέξεων του Ευαγγελίου, ναυτική ορολογία (Καββαδίας)...

Απόσταση από τον καθημερινό λόγο, τον πεζό λόγο

Μπορεί να μην είναι ευδιάκριτοι οι στίχοι, μπορεί το ποίημα να μοιάζει με καθημερινό, πεζό κείμενο

Τα νοήματα είναι κατανοητά, η σκέψη μας δεν «δοκιμάζεται», δεν υπάρχουν πολυσημίες στις λέξεις

Τα νοήματα δεν είναι ξεκάθαρα, η σκέψη μας «δοκιμάζεται, βασανίζεται», υπάρχουν πολυσημίες

Ο τίτλος παραπέμπει στο περιεχόμενο

Ο τίτλος δεν δηλώνει απαραίτητα το περιεχόμενο

«Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας», 1971 (βλ. διαφάνειες 2 και 5)

Το «Τρελοβάπορο» είναι το τελευταίο ποίημα της συλλογής «Ήλιος ο Ηλιάτορας» και ένα αισιόδοξο κλείσιμο ενός σκηνικού που μοιάζει με αρχαία τραγωδία.

Ξεκινά με ένα δραματικό ξάφνιασμα ακόμα και για τον κυρίαρχο αυτού του κόσμου, τον Ήλιο που βλέπει ότι αυτό που «μοιράζει» η τύχη στους ανθρώπους είναι πόνος, αδικία, λάθη, στραβοπατήματα, θανατικό και θρήνος, ατελείωτος μόχθος (η τύχη/η μοίρα στην αρχαιότητα ήταν πάνω από ηγέτες και Θεούς, ήταν πάνω από κανόνες, σχέδια, ελπίδες και βεβαιότητες).

Ποιος αποκαλύπτει στον Ήλιο το τραγικό σφυροκόπημα των ανθρώπων;

Οι Γυναίκες... Ένας Χορός Γυναικών.

Σ' αυτήν την ποιητική πρώτη συνάντηση του Ήλιου με τον τόπο που αγαπά περισσότερο, αυτές - από τη φύση τους - εκφράζουν έντονα το συναίσθημα που γεννά η δυσ-τυχία. Το δίνουν με τις εικόνες του ψωμιού που δεν φτάνει, της καλοσύνης που δεν γνώρισαν, του πολέμου που δεν σταματά, του ξενιτεμού των παιδιών, των κόπων που δεν ανταμείφθηκαν ποτέ, του θρήνου για τα σκοτωμένα παιδιά

Ο πάντα φωτεινός, χαρούμενος, περήφανος, αρχοντικός Ήλιος που «σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνά μόνον ετούτον αγαπά» ζητά από τους 4 Ανέμους του να δουν με τα δικά τους μάτια αν όλα όσα έμαθε είναι αληθινά. Γυρίζουν πίσω και του λένε τα ίδια και χειρότερα...

Ένα κορίτσι που παίζει πεντόβολα, μπαίνει μέσα σε μπαξέ, μιλά με τα λουλουδία, τα δέντρα, τις μέλισσες, τις πεταλούδες, κόβει τη βαριά ατμόσφαιρα, ακριβώς όπως και στις αρχαίες τραγωδίες, επιβραδύνει την πλοκή. Το τραγούδησε στα 1982 η Ελένη Βιτάλη σε μουσική Δημήτρη Λάγιου.

Οι 4 Άνεμοι που γυρνούν όλη τη χώρα περνώντας χαμηλά από πάνω της, λένε πως τα ωραία της και τα άσχημά της είναι «όλα μαζί μια λύπη και μια ομορφιά»... Ακολουθεί η μελαγχολική όμολογία του άρχοντα Ήλιου πως «Όμορφη και παράξενη πατρίδα ωσάν αυτή που του 'λαχε δεν είδε»

Ένας Χορός Ανδρών δίνει την εξήγηση για όλα τα ανάποδα αυτού του τόπου «Πολλά δεν θέλει ο άνθρωπος αλλά του τρώνε και το λίγο βιος κι από το στόμα τη μπουκιά οι Δυνατοί».

Ο Χορός των Γυναικών απαντά:

«Χαρά στους που 'ναι οι Δυνατοί / γι' αυτούς δεν έχει «εγώ» κι «εσύ» / γι' αυτούς δεν έχει χόρταση»... Και οι 2 Χοροί φέρνουν την κορύφωση στο «δράμα», προκαλούν το έλεος και τον φόβο.

Ο «Ήλιος ο Ηλιάτορας ο πετροπαιχνιδιάτορας» υπόσχεται να κάνει το κακό καλό και φέρνει την «κάθαρση». Η σωτηρία έρχεται μέσα από τον ίδιο τον άνθρωπο που υποφέρει. Η δύναμή του είναι το όπλο του. Ο Ήλιος ξεσηκώνει τον κόσμο για γλέντι «τι με το «χα» και με το «νο» και με το «νται» όλα του κόσμου τ' άδικα ξε-χά-νο-νται»

Και η συνάντηση τελειώνει με το «Τρελοβάπορο».

